

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON

SYNNÖVA SOLBAKKEN

TRADUCCIÓ D'EN

FREDERIC ARMENTER DE MONASTERIO

05-93

Biblioteca de L'Avencó

BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇÓ»

1911

PROLEG

Es aquesta novela pagesivola la primera flor del geni del gran escriptor de la Noruega. Ell, el cantaire dels costums de les masies, l'enamorat del poble, el cor del qual sabia commoure amb els seus lais i narracions, empenyent-lo endavant, sempre endavant, va començar escrivint aquesta obra, que va revelar el geni. Desde Synnöva Solbakken fins a Un Falliment, fins a la tragedia Sobre la força, quin seguit de foies!

Més, no obstant, cap es tant tipica i senzilla com aquesta. En unes se toquen les passions que somouen les multituts; en altres bateguen les lluites de la religió; aquí 'ls greus problemes de la societat i de l'amor; allà la política amb ses convulsions; però en cap se descriu tant bé l'ànima del poble noruec i 's pinta amb pinzellades tant fermes la vida dels pagesos d'aquella terra. La gent que aquí 's mou es gent del Nord; es gent batuda per les tempestats d'aquelles regions glaçades, més que conserven el cor a l'estat d'infantesa; es gent d'aquella de qui en Heine digué que, dins de llurs masos, se seuen al costat del foc i amb el mirar s'entenen i llegeixen llurs paraules quan encara no han sortit dels llavis; amb un sol crit, amb un moviment, aixequen una tem-

pestat de plors o de rialles; mentres que nosaltres no 'u
consequim més que a força de discursos i exclamacions.
I es que nosaltres vivim en un aïllament espiritual:
sigui degut a l'educació o al que llegim, el cert es que
cadaú de nosaltres arriba a un grau diferent de cultura,
i cadascú pensa, sent i aspira de diferent manera,
i 'ns costa més d'entendre-ns i 'ns trobem forasters
a tot arreu.

No trobareu aquí la dolçor del parlar : aquí 'ls mots
són grollers, i els caracters aixuts; més a dins d'ells
veureu que batega un cor aon no són arribades les tem-
pestats de les passions, i a son caliu una ànima que mai
se torna vella, per més que 'l glaç dels anys vulgui
colgar-la.

CAPITOL PRIMER

EN mig de les planes de la Noruega 's troben sovint turons aïllats que 'l sol ilumina desde que surt fins que 's pon. I els que viuen al peu de la serra, i reben menys temps el sol, els nomenen *mont-soleis*¹. La masia d'on aquí 's parla era al cim d'un d'aquests turons, i per això duia aquest nom. Quan venia la tardor, tot era blanc de neu que allà dalt encara no se 'n veia; i, a la primavera, allà era on més aviat començava 'l desgel.

Els amos de la masia eren *hauguians*², i els deien *els llegidors*, perquè solien llegir la *Biblia* més temps que tot-om. L'amo 's deia Guttorm, i la seva muller, Kara. Varen tenir un fill que morí al poc temps, i durant tres anys no 's varen acostar per a re a la pica de batejar. Al cap d'aquest temps varen tenir una nena, i li van posar per nom Synnöf, en remembrança del fill mort, que 's deia Syvert. No

1. En noruec *solbakke*.

2. Aquest nom ve de Haugue o Houge (1771-1824), fundador d'una secta religiosa.

obstant, la mare li deia sempre Synnöva, perquè sonava millor. Siga com vulga, el cert es que, quan la noia va devenir gran, tot-om li deia Synnöva, i tot-om estava d'acord en dir que feia molts i molts anys que no s'avia vist a l'encontrada una noia tant bella com la Synnöva Solbakken.

Era molt petita, encara, que 'ls seus pares ja se l'enduien a ofici tots els diumenges. Els primers dies sols se donava compte que 'l capellà predicava a la trona. No obstant, els pares volien que 'y anés «per un avesar-s'hi», com deia 'l pare; i la mare també 'u volia, «puix a casa no s'hi fa re de bo». Si per atzar hi avia a l'isenda un anyell o un cabrit que no estigués bo, o una vaca que fes mala cara, les regalaven tot seguit a la Synnöva; i la mare estava convençuda que d'aquell moment ençà ja 's posaven millor. El pare no 'u creia del tot, però «mentres se curin — deia — tant se me 'n dóna que 'l bestiar sigui de l'un com de l'altre».

A la part oposada de la vall, al peu mateix de l'alta serra, s'aixecava la masia de Granliden *, així nomenada perquè era al bell mig d'un bosc d'abetes molt espès (l'únic que 's veia de moltes ores lluny). El besavi de l'amo avia estat a la guerra, anant amb els soldats a Holstein per esperar-hi 'ls russos; i d'aquest viatge n'avia tornat amb tot el sarrió ple de llavors forasteres, que després va plantar als voltants del mas. A copia d'anys totes les plantes se van morir : tant sols unes pinyes d'abet, que per atzar s'avien barrejat amb les llavors, van arrelar, naixent-ne un bosc que ara ombrejava la masia.

El viatger de Holstein se deia Thorbjörn, com el seu avi; el seu ereu, Sämund, com el seu pare; i

* Granliden vol dir *vessant d'abetes*.

així 'ls amos de l'isenda s'anaren dient, alternativament, Thorbjörn i Sämund. I, segons una tradició molt vella, sols eren ditxosos els que 's deien Sämund. Quan en Sämund, l'amo del mas, va tenir el primer fill, va cavilar molt temps abans de posar-li Torbjörn; emperò al cap-d'avall no 's va atrevir a rompre amb la tradició de la família. Després va anar pensant com ho faria per criar el fill de manera que restés allunyat dels perills que la tradició i el dir de la gent li posaven al mig del camí. No estava gaire confiat de tenir exit en aquesta tasca, però creia observar que 'l noi se tornava toçut, i «d'això sí que l'hem de desvesar», deia a la mare. Així que en Thorbjörn va fer tres anys, va posar mans a la tasca fent-li arreglar per força tota la llenya i recollir les eines que avia escampat per terra, o amanyagar el gat, ad el qual avia donat una pecigada. La mare no 'u podia sofrir, i se n'anava per no veure-u.

En Sämund no se sabia avenir que, com més gran se feia 'l noi, més l'avía de renyar, amb tot i que cada dia 'l tractava amb més rigor. Molt petit encara, ja 'l feia seure davant l'abecedari, i se l'emportava al camp per tenir-lo baix les seves mirades. La mare tenia molta feina a casa amb els seus germanets, i sols a trenc d'auba 'l vestia, donant-li bons consells i dient al pare que 'l tractés amb dolçor. Més en Torbjörn, quan li queia algun revés per aver pronunciat «a b... ba» en lloc de «ab», o quan el pare 'l renyava perquè feia mal a l'Ingrida, pensava a dins seu :

— Es molt que jo agi de rebre tots els cops i els meus germans ho passin tant bé!

Avesat a anar sempre amb el pare i no gosant dir-li gaires coses, va anar creixent molt pobre de paraules, encara que no d'idees. Una vegada, mentres estaven atrafegats posant a secar l'erba, li va passar pel cap aquesta pregunta:

— Pare : ¿com es que allà dalt, a Solbakken, ja es seca tota l'erba i aquí encara s'ha de secar?

— Perquè allà tenen més sol que nosaltres.

Llavors va saber per primera vegada que era el sol que enjoïava aquella masia, i d'aquell dia ençà a cada punt alçava els ulls cap a Solbakken.

— Què fas aquí, badant? — li deia el pare donant-li un revés. — Aquí baix es on tenim la feina, tots, grans i petits, si no volem restar enrera.

Quan en Thorbjörn tingué set o vuit anys, en Sämund va canviar de fadrí. El nou minyó s deia Aslak; i, encara que tenia molt pocs anys, avia corregut molt de món. La vesprada que va entrar a casa, en Thorbjörn ja era al llit; més, l'endemà, de bon matí, mentres s'aixecava, se va obrir la porta amb un espetec tant gros, que mai n'avia sentit d'igual : era l'Aslak, que entrava amb un gran feix de llenya. A l'esser dins, va tirar-lo a terra amb tanta força, que tots els troncs se van escampar per terra. Després va posar-se a brincar per espolsar-se la neu, i a cada saltiró deia :

— «Quin fret que fa!», deia la novia de l'ogre... quan tenia el cor gelat.

El pare no 'y era; més la mare va aplegar la neu amb l'escombra, sense dir un mot, i la va treure a fòra.

— A qui mires, amb aquests ulls tant esglaiats? — digué l'Aslak ad el noieta.

— A ningú — va dir aquest, tot esporuguit.

— ¿Ja has vist el gall que 'y tens pintat, en el teu llibre?

— Sí.

— Quan el llibre està clos, hi té tot de gallines, al seu costat... No 'u has vist?

— No.

— Doncs mira-u.

En Thorbjörn va fer-ho.

— Que n'ets, de beneit! — va dir l'Aslak, rient. Desde allavors ningú va tenir més poder, damunt del noi, que l'Aslak.

— Tu no sabs re — li deia un dia l'Aslak ad en Thorbjörn, que, com de costum, el seguia per veure què feia.

— Mira, me sé de cor tota la doctrina fins al capítol quart.

— Bahl Encara no sabs la rondalla de l'ogre que ballava amb la noia fins que 'l sol se ponía, i després se reventava.

Mai avia sentit en Thorbjörn re que s'hi semblés.

— On s'esqueia això? — li va preguntar.

— Aon?... Això s'esqueia... Sabs aon?... Doncs allà dalt, a Solbakken.

En Thorbjörn va obrir els ulls.

— ¿Has sentit parlar alguna vegada de l'ome que 's va vendre ad el dimoni per un parell d'esclops vells?

En Thorbjörn, de tant sorprès que estava, no va dir re.

— Tu voldries saber on va passar, això : eh? Doncs també era allà dalt, a Solbakken, al costat mateix d'aquell rec...

— Valga-m Déul — afegí al cap d'una estona. — Això sí que es més bonic que totes les teves doctrines. ¿Vols-t'hi jugar que no sabs la rondalla del *kari* de la camisa de fusta?

Què avia de saber, ell!

I mentres l'Aslak, tot aixerit, feia la feina, li anava contant contes i rondalles : li parlava del *kari* de la camisa de fusta, del moll que molia sal al fons de la mar, del dimoni que duia esclops, de l'ogre que 's va quedar penjat per la barba al tronc d'un arbre, de les tres noies verdes que arrencaren els pèls de

la barba ad en Pere ·l caçador mentres dormia... I tot això avia passat a Solbakken.

— Mare de Déu! Què li passa, ad el noi? — va dir la mare, l'endemà. — Desde bon matí que està segut al banc guaitant cap a Solbakken.

— Oh! tall! — va dir el pare, que estava amb ells, puix era diumenge.

— La gent diu que està enamorat de la Synnöva — observà l'Aslak; — més tantes coses se diuen... — va afegir.

En Thorbjörn no va entendre ben bé ·l què volia dir, però ·s va tornar tot vermell.

Al fer l'Aslak aquesta observació, el noiet va baixar del banc, va agafar la doctrina i començà a llegir.

— Ja fas bé, ja, de cercar consol en la paraula de Déu, — va dir-li l'Aslak — que mai l'agafaras, ad ellal

Al cap d'un quant temps, quan en Thorbjörn va creure que tot això s'avia oblidat, va preguntar a la mare, ben baixet, puix se ·n donava un xic de vergonya :

— Mare : qui es la Synnöva Solbakken?

— Es una nena molt petita que amb el temps serà la mestressa de Solbakken.

— I no porta cap camisa de fusta?

La mare ·l guaità tota esfereïda.

— Què dius ara?

El nen va comprendre que avia dit un disbarat i va callar.

— No ·y ha cap noia tant maca com la Synnöva — digué la mare. — I Nostre Senyor l'ha feta tant maca en premi d'esser tant bona minyona i tant treballadora.

I així... va saber això.

Un orn que en Sämund avia treballat en el camp

amb l'Aslak, va dir ad en Thorbjörn, a la vesprada:

— Amb aquest minyó no vui que 'y parlis més: sents?

En Thorbjörn no 'n va fer gaire cas, d'això; i poc temps després el pare li va dir:

— Si t'atrapo amb ell un altre cop, rebrasi!

Desde alesores en Thorbjörn se li acostava d'amagat, quan el pare no 'y era. Però un jorn els va atrapar seguts l'un al costat de l'altre, garla que garla. Bona va ser la repulsa que en Thorbjörn se 'n va emportar, aquell dia! De llavors ençà sols parlaven quan el pare no era a casa.

Un diumenge, mentres el pare era a missa, en Thorbjörn va fer una entremaliadura molt grossa. L'Aslak i ell s'estaven barallant amb boles de neu.

— Prou, prou! Me fas massa mall! — va dir en Thorbjörn al cap d'una estona. — Tirem-les damunt d'una altra cosa.

I varen començar a tirar-les a l'abet xic que creixia prop del graner, després a la porta, i per fi a la finestra del graner.

— No tirem al mig de la finestra: tirem al costat!

En Thorbjörn va trencar un vidre i 's va esfereir.

— Bah! Qui se n'adonará? — digué l'Aslak. — Has de tirar amb més bon ull.

En Thorbjörn va tornar-hi, però també va encertar un vidre.

— No vull tirar més! — digué.

En aquell moment sortia la germaneta de casa seva.

— Tul Miral! Tirem-les ad ella!

En Thorbjörn va tirar. La noia 's va posar a plorar; i la mare, que 'u va sentir, sortí de casa i va dir:

— Déu te 'n guard que tiris més!

— No 'n facis cas — li deia l'Aslak a cau d'orella.

En Thorbjörn estava tot encès i vermell, i... va tirar un altre cop.

— Noil Que t'has tornat boig? — va dir-li la mare corrent al darrera seu.

En Thorbjörn va apretar a correr. Ella 'l va empaitar, donant la volta a la masia. L'Aslak no 's podia tenir de riure veient com la mare 'l menaçava. Més al cap-d'avall el va atrapar en un munt de neu, i anava a pegar-li quan ell digué :

— Mira que jo m'hi tornol... Mira que t fare mall... Aquí 's fa així.

La mare, tota congoixada, va deixar caure 'l braç i el va guaitar.

— Això t'han ensenyat? — digué.

I, agafant-lo pel braç, se 'l va emportar a casa. Desde alesores no li va dir re més, cuidant-se tant sols de les seves germanetes, dient-los que 'l pare aviat tornaria d'ofici. A dins de casa començava a fer molta xafogor. L'Aslak va preguntar si 'l deixaven anar a veure un parent seu que tenia a la vila. La mare li va dir que sí desseguida. Més en Thorbjörn, a l'anar-sen ell, va quedar més ensopit que mai. Tenia un mal de ventre esgarriós, i les seves mans estaven tant plenes de suor, que varen quedar enganxades al llibre quan va anar per agafar-lo. Ail Si la mare no li digués re, al pare, al tornar d'ofici! Més no gosava dir-li re. Tot el que 'l voltava li feia mala cara : fins el rellotge semblava com si li digués : «— Hi aurà bastól... bastól... bastól.» Se 'n va anar a la finestra, i guaità cap a Solbakken. Allà dalt s'aixecava 'l casal, tot nevat, lluint a la claror del sol i rient per les finestretes... on no 's veia cap vidre trencat. Per damunt de les teulades pujava 'l fum de la xameneia. De segur que felen el dinar per als que eren a ofici. I la Synnöva? De segur que estava guaitant per veure si venia 'l pare sense por que la renyés a

l'arribar a casa. No sabia on ficar-se, i tot d'una 's va tornar posturer amb ses germanetes. A l'Ingrida va regalar-li una bala molt lluenta que li avia donat l'Aslak. Ella va fer-li una abraçada, i llavors el noi va agafar-li les manetes.

— Ingridal Dignes, maca : ¿que estas enfadada amb mi?

— No, Thorbjörn! Mira : ja pots tirar-me totes les boles de neu que vulguis!

Més algú s'espolsava la neu dels peus a l'altra cambra! Sí, sí : era ell! era 'l pare! Venia tot aixerit i content. Pitjor que pitjor.

— Què tal? — va dir, a l'entrar, mirant al seu voltant.

La mare va donar-li dinar.

— Tot va bé, aquí? — preguntà 'l pare mentres se seia a taula i agafava la cullera.

En Thorbjörn guaità la mare fins a saltar-li les llagrimes.

— Sí, molt bé... — va dir aquesta a poc a poc.

I anava a dir una altra cosa.

— He deixat sortir l'Aslak — va afegir.

— Ja 'y som! — va pensar en Thorbjörn.

I, com aquell qui no fa re, va posar-se a jugar amb l'Ingrida.

Mai avia estat tant temps per dinar, el pare : fins va comptar-li les mossegades. Per ultim se va aixecar i va sortir a fóra. «— Els vidres, els vidres!», li xiulava una veu dins les orelles. Tot esporuguit, va mirar si 'ls de la cambra eren sencers. Sí, tots ho eren. Més llavors la mare va sortir també. En Thorbjörn va posar-se l'Ingrideta a la falda, i va dir-li, baixet, molt baixet, i amb molta dolçor :

— Juguem tots dos a «la reina d'or al prat»?

Ella digué que sí, i ell començà a cantar, mentres les cames li feien figa :

— «Oh flor novella,
dolça puncella!
Escolta, escolta!
Si tu vols esser la meva estimada
t'has de posar una capa daurada
feta de flors
de bells colors,
de seda i randa.
Dutell, ditell, dol
El sol surt dalt del turó!»

I la noia va contestar:

— «Oh reina d'or,
reina del boscl
Escolta, escolta!
No vui pas esser la teva estimada
ni vui posar-me una capa daurada
feta de flors
de bells colors,
de seda i randa!
Ditell dutell, dol
El sol surt dalt del turó!»

Però quan el jòc era al bell mig va entrar el pare i va mirar en Thorbjörn de fit a fit. Ell va apretar l'Ingrida amb els braços per no caure de la cadira. El pare girà 'l cap sense dir-li re. Mitja ora era passada que encara no li avia dit ni un mot : gairebé podia estar ja tranquil, però no gosava. Tot d'una 'l pare l'ajudà a ficar-se al llit. Llavors sí que tremolava de debò! Però mentres el despullava començà a amanyagar-li les galtetes, cosa que mai li avia fet; i ell va sentir una escalfor a dins del cor, que la seva por se va fondre com se fon el gel al bes del sol. Se va trobar al llit sense adonar-sen; i, no podent mos-

trar la seva joia ni cantant ni cridant, va plegar ben quietó les manetes sobre 'l pit, i va resar sis voltes el pare-nostre amb veu ben baixa. I, mentres s'ador-mia, deia que no 'y avia ningú al món que ell estimés tant com el seu pare.

L'endemà 's va despertar amb una angouxa molt gran, puix no podia cridar per por que 'l renyessin. A l'obrir les parpelles va veure amb joia que allò no era més que un somni. Més aviat va conèixer que un altre 'n rebia, de reganys; i aquest era l'Aslak. En Sämund anava per la cambra amunt i avall, Desseguida va comprendre 'l noi et el que aquells passos volien dir. Aquell bon ome, petitó, encara que de bona soca, guaitava de tant en tant, per sota les celles espesses, l'Aslak... amb una cara, que aquest no podia pas dubtar que anava a esclatar una tempestat. L'Aslak seia damunt d'una bóta de vi molt grossa, tantost penjant-li les cames, tantost creuant-les sota d'ell. Les mans les tenia, com de costum, a les butxaques, i la gorra caiguda cap endavant. De sota la visera li sortia 'l cabell a manyocs. La seva boca, un xic torta, era avui més torta que mai; i el cap tirat a un costat, mirant, per sota les parpelles mig closes, en Sämund.

— Sí, sí: el teu noi no 'y es tot — deia. — Més el pitjor es que 'l teu cavall està embruixat.

En Sämund s'aturà.

— Noi, ets un poca-vergonyal — digué amb una veu tant forta que 'ls murs van tremolar i l'Aslak baixà encara més les parpelles.

En Sämund tornà a anar amunt i avall, i l'Aslak va quedar mut una bona estona.

— Sí, sí la bestia està embruixada! — I al dir això guaità de gairell cap al seu amo, per veure quin efecte li feien els seus mots.

— Sí, embruixat per un cop de tronc — digué en

Sämund caminant amunt i avall. — Al bosc vares deixar caure un arbre damunt de la pobre bestia (tu, que no serveixes per a re), i desde alesores que no camina quiet.

L'Aslak escoltà això una bona estona.

— Sí, sí : val més que t'ho creguis així. No s'hi perd re, que t'ho creguis. Més jo dubto que 'l teu cavall se torni a guarir — digué, seient-se endins de la bóta i amagant la cara amb la mà.

En Sämund se n'anà dret ad ell, i li digué a poc a poc, més amb rabia :

— El que ets es un gran...

— Sämund! — va dir una veu desde l'escó.

Era l'Ingueborga, la seva muller, qui volia sossegar-lo, al mateix temps que feia callar el noi petit, que tenia por i plorava. El noi va callar, i en Sämund no digué re més; però tenia 'l puny sota 'l nas de l'Aslak, i el guaitava amb ulls de foc. Després va tornar a passejar amunt i avall per la cambra, mirant-lo de tant en tant. L'Aslak estava groc com la cera, més per això no deixava de fer senyes i ganyotes ad en Thorbjörn amb un costat de la cara, mentres l'altre, que tenia tombat cap ad en Sämund, estava tot estirat.

— Déu ens dó paciencial — digué al cap d'una estona.

Més al mateix temps aixecà 'l braç com si volgués parar un cop.

En Sämund s'aturà de sobte, picant de peus a terra amb tanta rabia, que l'Aslak va fer un salt; i amb tota la força del seu pit digué :

— No 'l nomenis pas, tul...

L'Ingueborga s'alçà amb el nen al pit i l'agafà dolçament pel braç. Ell no la va guaitar, però va deixar caure 'l seu. La muller se va seure. Ell va tornar a passejar-se amunt i avall. Ningú deia un mot.

Al cap d'una estona l'Aslak va sentir necessitat de començar una altra vegada :

— Sí, sí! Molt s'auria de fer, per ell, aquí a Grandident!

— Sämund! Sämund! — cridà l'Ingueborga.

Més, ans que la seva veu pogués arribar-li, en Sämund caigué com un llop damunt de l'Aslak, qui tirava 'l peu cap endavant. El tombà de costat, l'agafà pel coll de la camisa i per la cama, i l'alçà enlaire, empenyent-lo amb tanta força contra la porta, que la fusta 's badà i tots dos caigueren a terra. La mare, en Thorbjörn i els nins cridaven, i li demanaven que 'l deixés estar. Tota la casa s'omplí de congoixa. Més en Sämund va embestir-lo sense pensar en badar la porta. Apartant tant sols les estelles d'aquesta, va agafar l'Aslak per segona vegada, el va portar cap al pati, el va alçar enlaire, i el va tirar a terra amb tota la seva força. I, quan se va adonar que 'y avia massa neu, li posà 'l genoll al pit, donant-li un parell de revessos; el va alçar per tercera vegada, portant-lo, com un llop que s'endú un goç mort, a un lloc on no 'y agués tanta neu; allà 'l va tirar a terra, encara amb més força; va tornar-li a posar el genoll al pit... i no sé pas com auria acabat si l'Ingueborga, amb el nin als braços, no s'hi agués posat al mig.

— No 'ns facis desgraciats! — li va dir.

Poc després l'Ingueborga seia a la cambra. En Thorbjörn se llevava mentres el pare anava i venia, i de tant en tant bevia una mica d'aigua. Més les seves mans tremolaven, i l'aigua queia del got. L'Aslak no va tornar a entrar, i la muller va fer, al cap d'una estona, com aquell que volgués sortir a fóra.

— No surtis! — digué en Sämund, com si parlés amb un extrany.

I ella va obeir.

Després d'una estona ell mateix va sortir. Ja no va tornar més. En Thorbjörn va agafar el llibre, estudiant a la carrera, sense alçar els ulls de les lletres, si bé no entenia re del que deien.

Després la casa va tornar al seu estat normal, més tot-om estava com si aguessin arribat forasters. En Thorbjörn va atrevir-se a sortir a fòra, i el primer que va veure fou l'Aslak, qui avia posat tots els seus trastets damunt d'un trineu; més el trineu era den Thorbjörn. El noi el guaitava amb ulls de llastima' puix l'Aslak estava fet un Sant Llatzer, amb tota la cara i una part dels vestits plens de sang. Boi tossint se palpava 'l pit i guaitava en Thorbjörn sense dir re, fins que al cap d'una estona li va dir en veu alta:

— Noi, no puc sofrir les teves mirades! — I dient això 's va ficar dins del trineu, baixant montanya avall.

— Ja 't pots esperar segut si 't penses tornar a veure 'l teu trineu! — va dir fent una ganyota.

I, girant el cap, li va ensenyar la llengua.

Així se n'anà l'Aslak.

Més la setmana vinent va pujar un del jutjat a Granliden. Després el pare va passar molt temps fòra de casa. La mare plorava, i també sortia moltes estones.

— Què passa, mare? — va preguntar, un jorn, en Thorbjörn.

— Ah! Tot ens ve d'aquell maleït Aslak!

Una vegada varen atrapar la petita Ingrida mentres cantava:

— «Ai, món! Per quants ets ple de joia!
Més ets amarg per mil
Brinca per casa tot el jorn la noia,
tocat del bolit es el fill,
la mare posa vi a la sopa,

el pare jeu, gandul, al llit;
i sols el gat, que escuma l'olla,
tant petitet, es aixerit!»

Va obrir-se una investigació de com avia après aquests versos. I... es clar... els avia après d'en Thorbjörn, qui, ple d'angoixa, digué que l'Aslak els hi avia ensenyat.

— Si t torno a sentir que cantes això, o si t' ensenyas a la noia, rebras de debò! — digué 'l pare.

Poc temps després l'Ingrideta va començar a dir renecs. En Thorbjörn va tornar a compareixer davant del seu pare, qui va creure que 'l millor era donar-li una bona tunda. Més el noi va plorar tant, i va fer tant bones promeses, que aquesta volta 'n va sortir sencer.

Al diumenge vinent li va dir el pare:

— Avui no podras fer cap maldat a casa : avui vindras a ofici amb mi.

CAPITOL II

L'església ocupa un lloc molt important dins del cor dels pagesos de la Noruega. Tota sola s'alça allà dalt... voltada per la quietut del cementiri i mostrant dins de les seves naus la grandesa de Déu. Es l'únic casal de tota l'encontrada que 'l pagès guarneix amb riquesa: la torre del campanar puja molt més amunt del que sembla. El matí dels diumenges, quan va cap a ofici, les campanes ja li envien d'un troç lluny llur Déu-vos-guardi; i, així que sent llur veu aixorradora, se lleva la gorra com si volgués contestar: «— Mercès per la darrera vegada!»*. Hi ha un llaç, entre ell i elles, que ningú veu. Quan era xic se posava a la porta de la seva masia escoltant com repicaven, mentres a baix, pel camí-ral, els pagesos passaven en animades colles. El pare 's juntava amb els companys: ell era encara massa petit. Més endavant, ¡quantes fantasies va lligar amb llur sò festiu o planyivol, que, repetint-se per les montanyes, anava cantant una ora

* *Take for sids*, el Déu-vos-guard dels pagesos de la Noruega, i que sembla que vol dir: «Jo penso encara amb agraïment en la darrera vegada que varem estar junts.»

per la serral Però tres coses, sobre tot, eren inseparables d'aqueix repic : vestits nous, noies boniques i cavalls guarnits de festa.

I després, quan per fi arriba 'l diumenge, en que les campanes, aixordant la vall, canten la llur propria joia, i ell, amb el vestit nou (que li ve un xic gran), camina tot estufat, al costat del seu pare, cap a ofici... llavors sí que llur veu es plena d'alegria! Elles li obren les portes del misteriós casall I quan, al tornar a casa, les campanades passen pel damunt del seu cap, que encara està tot aixordat amb els canticos de l'ofici i de la prèdica... (i tot això no es re al costat del que els seus ulls han vist... l'altar, els vestits, la gentada)... llavors formen per sempre més com una volta damunt d'eixes impressions variades, i l'esglesia, tant petita que es, resta sempre dins del seu cor boi consagrada.

Quan es més gran no 'y pot anar : es a montanya per guardar el ramat, que pastura. Però si mentres seu allà dalt, ovirant els vessants riallers que encara estan plens de rosada, puja fins ad ell la veu pregona de les campanes ofegant el soroll de les esquelles dels bous, llavors resta corprès, car amb aquest soroll pugén també de la vall recordances falagueres : recorda 'ls companys que van a missa, la joia que se sent quan s'es allà baix, la joia més gran quan ja s'hi es estat, el bon dinar de casa, els pares i els germanets, els jòcs i les corredices damunt l'erba dels prats... I el cor vol saltar del pit. Les campanes el desperten del seu somni, i llavors, després de cavilar una estona, recorda una d'aquelles cançons que va aprendre a ofici i la canta amb les mans plegades, mentres son esguard s'extén per la vall que allà baix va aixamplant-se. Canta i brinca i toca 'l *lur**, que

* Un corn de fusta molt llarg.

ressona lluny, molt lluny, a l'altra banda de la serra.

Aquí dalt, en aqueixes valls amagades dins del cor de la montanya, les campanes tenen encara llur parla per cada edat, llur aspecte per cada esguard. Per més dubtes que s'agin alçat entre l'església i l'omè madur, cap d'ells puja més amunt que l'església. Això fa que sigui impossible parlar dels pagesos noruecs, tant dels bons com dels dolents, sense esmentar-la.

En Thorbjörn va sentir una joia molt gran a l'anar a ofici i veure tantes coses noves. Davant de l'església va quedar tot enlluernat veient els vestits de tots colors que portaven les noies; a dins va sentir-se corprès pel silenci pregon que 'y avia; i, encara que no va acotar el capet quan se començaren a llegir les oracions, desseguida va fer-ho al veure tantes i tantes testes abaixades. Després començaren els cants, i tots els qui 'l voltaven cantaven com una sola veu; tant, que quasi va agafar por, escoltant tot embadalit, fins que un pagès va entrar a la fila, seient-se al costat del seu pare. A l'acabar el cant, el pare va donar la mà al qui era entrat i li va preguntar:

— Com esteu, a Solbakken?

En Thorbjörn, al sentir això, va obrir els ulls, i, encara que 'l guaitava molt fixament, no podia enllaçar-lo amb cap mena de bruixeria. Era un pagès d'aspecte franc, de cabell ros, d'ulls grossos i blaus i cara llarga. Somreia quan algú parlava amb ell, i deia que sí a tot el que en Sämund parlava.

— Mira, noi : aquella es la Synnöva — digué 'l pare acotant-se cap ad ell, posant-sel a la falda ensenyant-li la fila davantera.

Una noieta va agenollar-se allà, guaitant per sobre el respalller de la cadira. Era més rossa que 'l pagès foraster : tant rossa, que mai avia vist ningú que 'u

fos tant. Portava un llaç vermell al barret, i sota de les ales brollaven els seus rulls d'or : tot just llavors ella 'l mirava amb una rialla als llavis, mostrant les seves dentetes blanques. A l'una mà portava 'l llibre d'anar a missa, i a l'altra un mocador de seda vermell i groc; i s'entretenia pegant ad el llibre amb el mocador. Com més la mirava ell, més reia la nena; fins que en Thorbjörn va voler agenollar-se també en el banc. Llavors ella li va fer l'ullet. Ell la guaità molt temps, tot seriós, sense dir re. Al cap d'una estona va fer-li una ganyota. La Synnöva 's posà a riure i li va fer l'ullet per segona vegada. Ell va tornar-hi, i ella també. Després ella s'amagava i no feia re, fins que ell ja no se 'n recordava. Llavors hi tornava.

— Jo també vui veure-ul — va sentir que deten al seu darrera.

I a l'ensems van estirar-li les cames; tant, que va venir de re que no caigués. Era un ballet molt gros que volia enfilarse dalt del banc. També tenia 'l cabell ros, però tot estufat; i era molt xato. Com que l'Aslak ja li avia ensenyat com avia de tractar els nois amb qui topés a estudi o a missa, en Thorbjörn li va donar un pecic tant fort per darrera, que quasi se li va escapar un xisclet; més, ofegant el dolor, va saltar del banc i va agafar en Thorbjörn per les orelles. Aquest va agafar-lo per la nuca, tirant-lo a terra. El noi no deia ré, però li va pegar una mossegada a la cuixa. En Thorbjörn li va estirar la cama i li va apretar la cara contra terra. Més llavors va sentir-se agafat pel coll i aixecat com un sac de palla. Era 'l pare, qui se 'l posà a la falda.

— Si no fossim a missa rebries! — li digué a cau d'orella, apretant-li la mà amb tanta força que fins els dits del peu li van fer mal.

Al cap d'una estona va recordar-se de la Synnöva i guaità cap ad aquell cantó. Encara era allà, més

tant trista i seriosa, que va comprendre que avia fet una dolenteria. Així que la noieta va adonar-se que ell la mirava, va amagar-se darrera del banc i no va sortir més.

Llavors vingué 'l sagristà, després el capellà. Atentament guaitava i escoltava 'l que ambdós feien, anant i venint de l'un cantó a l'altre... mentres ell seia quietó a la falda del pare, pensant: «— Que no tornarà a sortir aviat?» El baillet que l'avia estirat del banc seia dalt d'una cadira a l'extrem de la fila, i cada volta que volia aixecar-se rebia un cop a l'esquena un vellet que seia al seu costat fent bacaines, però que sempre 's despertava així que 'l noi volia alçar-se.

— Que no tornarà a sortir aviat? — pensava en Thorbjörn. I els llaços vermells que veia prop seu li recordaven la nena que 'ls portava. Calla! Ja surt el seu capet! Més, encara no 'l veu, s'amaga tota seriosa.

El sagristà i el capellà van sortir una altra vegada, les campanes començaren a repicar, i la gent va aixecar-se dels bancs.

El pare va posar-se a parlar molt baix amb el pagès del cabell ros. Ambdós se n'anaren cap al banc de les dones, que també s'avien alçat. La primera de sortir fou una dona rossa que també somreia, encara que no tant dolçament com aquell pagès. Era petita i esgrogueïda, i portava la Synnöva agafada de la mà. En Thorbjörn va correr tot seguit cap ad ella; més la nena va fugir, amagant-se darrera les faldilles de la mare.

— Deixa-m estar! — va dir-li.

— Aquest noiet no avia vingut encara a missa — va dir la dona passant-li la mà pel cap.

— No. I la primera vegada que 'y ve ha sigut molt dolent — va dir en Sämund.

Tot avergonyit guaità ad el seu pare i després a la Synnöva, que estava més seriosa que mai. Tots van sortir plegats : els pares garlant de llurs coses, i en Thorbjörn darrera la Synnöva, qui, cada volta que 'l noiet s'hi acostava, s'agafava amb la seva mare. Al davant de l'església van aturar-se tots, començant una llarga conversa. En Thorbjörn va sentir que parlaven de l'Aslak; i, com que tenia por que també parlessin d'ell, se 'n va anar una mica lluny.

— No cal que 'ns escoltis — digué la mare a la Synnöva. — Ves-ten una mica lluny, filleta... Que te 'n vagis, te dic!

La Synnöva se n'anà tot xano-xano.

En Thorbjörn se li va acostar, i així estigueren una bona estona, mirant-se de reüll. Per fi digué la nena:

— Ecs!

— Per què dius ecs? — li preguntà.

— Ecs! — digué una altra vegada. — Ecs! ¿No te 'n dones vergonya?

— Per què? Què he fet?

— T'has barallat a ofici, mentres el capellà resava... Ecs!

— Sí, més ara ja està fet. Qui se 'n recorda!

La noia no va tornar contesta. Al cap d'una estona va dir:

— ¿No ets tu aquell que li diuen en Thorbjörn Granliden?

— Sí. I tu, ¿no ets la que li diuen la Synnöva Solbakken?

— Sí. Sempre avia sentit dir que eres tant bon minyó.

— No : això sí que no es veritat, puix a casa soc el més dolent de tots.

— Heu vist! — digué la Synnöva picant de mans. — Mamal mamal Mira : diu que...

— Calla i ves-ten! — li digué la mare.

La nena 's va aturar. Després se 'n va tornar mirant cap enrera.

— M'avien dit que tu eres tant bona minyona...

— Devegades sí, que 'n soc : quan estudio molt.

— ¿Que es veritat que a casa vostra està ple de bruixes, ogres i dimonis? — va preguntar en Thorbjörn posant l'un peú damunt de l'altre... com feia l'Aslak.

— Mare! mare! No sabs el que diu? Diu que...

— Deixa-m estar! Sents?... I no vinguis més fins que 't cridi.

Per segona vegada agué de recular, poquet a poquet, mossegant la punta del seu mocador.

— Així, doncs, no es veritat, que cada nit s'hi sent musica, a dalt de la vostra montanya?

— No.

— No has vist mai cap ogre?

— No.

— Valga-m Déu!...

— Ecs! Això no 's diu.

— I què! No es pas cap pecat! — digué en Thorbjörn escupint entre les dents.

— Sí, sí, que 'u es! Vés amb compte, que podries anar a l'infern!

— I tu t'ho creus? — va dir el nen amb veu més baixa, pensant que si 'l pare 'u sentia 'y auria bastó. — Qui es el més valent de tots, a casa vostra? — digué posant-se la gorra de costat.

— No 'u sé.

— A casa 'l més valent es el pare. Es tant valent que va pegar a l'Aslak. I això que l'Aslak té força!

— Sí?

— Un dia va alçar un cavall.

— Manoil un cavall!

— Tant cert! Ell mateix ho deia.

Dient-ho ell ja no 's podia dubtar.

— Qui es, l'Aslak? — preguntà la noia.

— Es un minyó molt dolent. El pare li va pegar tant, que al món no 'y ha ningú que agi rebut tantes pallices com ell.

— Que 'us baralleu, doncs, a casa vostra?

— Devegades. I, vosaltres, ¿no 'us baralleu mai, a Solbakken?

— Mai.

— I doncs, què fèu?

— Ai ail La mare cuina, fa mitja i cus. La Karina fa 'l mateix, però no 'u fa tant bé com la mare, perquè es més gandula...! La Randi fa la cuina. El pare i els fadrins se 'n van al camp o s'estan a casa. Al vespre llegim i cantem. Els diumenges també cantem.

— Tots plegats?

— Sí.

— Manoil que ensopit dèu esser!

— Ensopit?...Marel Diu que...

Més va recordar que la mare no volia que l'a-moinessin.

— Mira : tinc més cabretes! — va dir girant-se altra vegada cap ad ell.

— De veres?

— Sí! I n'hi ha tres que tindran cabridets aquest ivern, i una d'elles ne tindrà dos.

— Ah! sí? Es a dir que tens cabretes?

— Sí. I també tinc una vaca i un porquet. No 'n tens cap, tu?

— No.

— Doncs puja a casa i 't donaré un cabridet. I ja veuras com amb el temps ne tindras d'altres.

— Això sí que m'agradaria!

No van dir re una bona estona. Després el noi va preguntar:

— I, a l'Ingrida, ¿no n'hi podries donar un, de cabridet?

— Qui es, l'Ingrida?

— Ai ail L'Ingrida!... l'Ingrideta!

Cal no la coneixia.

— Es més petita que tu?

— Ja 'u crec! Es com tu, si fa o no fa.

— Ah! sí? Doncs vine amb ella : sents?

Van quedar que ella també 'y pujaria.

— Així, a tu 't donaré un cabridet, i ad ella un porquet.

Això li va semblar molt bé. Llavors van començar a parlar dels coneguts, encar que no eren molts els que tenien. Els pares acabaren llur conversa, i no van tenir més remei que anar-sen a casa.

Al vespre en Thorbjörn va somniar la masia de Solbakken. Tot ho veia ple de cabridets blancs, i al mig d'ells una noieta rossa que portava un capell vermell. Cada dia parlaven amb l'Ingrida de quan podrien pujar-hi, i creien que 'ls donaria tants cabridets que fins no sabrien on posar-los. Més trobaven extrany que no poguessin anar-hi desseguida.

— I, perquè la noieta 'us ho ha dit, ja voleu pujar-hi? — va dir la mare. — Heu vist!

— Sí, sí. Deixa que vingui 'l diumenge — digué en Thorbjörn. — Ja 'u veuras.

I el diumenge va arribar.

I la Synnöva va dir-li :

— Mira : no has de dir mentides ni has de renegar. I fins que te n'agis desvesat no podras pujar a casa.

— Qui 'u ha dit, això?—va preguntar-li en Thorbjörn, tot extranyat.

— La mare.

L'Ingrida esperava amb delit la seva tornada. A l'arribar a casa, el noi va contar-li tot.

— Ja 'u veus! — va dir la mare.

L'Ingrida no va dir re; més, desde alesores, així que deia un renec ja l'avisava. Un jorn van tenir

raons sobre si l'exclamació «El goç se m'emportil» era renec o no. L'Ingrida va perdre, i ell va estar dient tot lo dia «El goç se m'emportil». Però vingué la nit, i el pare va sentir-ho.

— Sí! ja veuras si se t'emportarà! I ben depressal!

I va donar-li una palliça tant gran, que 'l va estemordir. En Thorbjörn se 'n va donar més vergonya perquè l'Ingrida era al davant. Més al cap d'una estona ella se li va acostar, fent-li postures.

Passaren algunes mesades, i ambdós van pujar a Solbakken. Després la Synnöva vingué a Granliden, i ells li tornaren la visita; i així va seguir fins que 's varen fer grans. En Thorbjörn i la Synnöva aprenien á més no poder. Tots anaven al mateix estudi, i ell avançava molt; tant, que 'l mestre se l'estimava de debò. L'Ingrida anava a poc a poc, més ambdós l'ajudaven. Ambdues amiguetes anaven sempre plegades, i la gent els deia *les gallinetes de neu*, perquè sempre sortien juntes i eren tant rosses.

La Synnöva s'enfadava molt sovint amb en Thorbjörn perquè era tant dolent i 's barallava amb tot-om; però llavors s'hi ficava l'Ingrida, i els feia les paus. Més, si la mare de la Synnöva 'u sabia, el noi no podia pujar aquella setmana a Solbakken, i amb prou feines la setmana vinent. En Sámund no n'avia de saber re.

— Tracta 'l noi amb massa rigor — deia la mare. I demanava que no li diguessin.

I, anant creixent, tots tres devingueren molt bells, cadascú a la seva manera. La Synnöva era grossa i esvelta, tenia 'l cabell ros com un fil d'or, la cara dolça i riallera, i els ulls blaus. Somreia al parlar, i donava goig veure-la riure. L'Ingrida era més baixa i més petita, els seus rinxols eren encara més rossos, i la seva cara era rodona i de faccions delicades. En Thorbjörn era de talla mitjana, més de complexió

robusta. Tenia 'l cabell obscur, els ulls blaus foscos, les faccions marcades i els braços fermes. Quan estava enfadat deia que sabia llegir i escriure tant bé com el mestre d'estudi, i que ningú li feia por, a tota l'encontrada... «fòra del pare», pensava; més això no 'u deia. Volia que 'l confirmessin molt aviat, més no va sortir amb la seva.

— Mentres vagis a estudi ets encara un nen — li deia 'l pare.

I així va ser com ell, la Synnöva i l'Ingrida van fer plegats aqueixa cerimonia. La Synnöva també avia esperat molt temps, car ja tenia setze anys.

— Mai s'es prou gran per anar a fer professió de fe — solia dir la mare. I el pare, en Gutorm Solbakken, li donava la raó.

Re d'extrany era, doncs, que agessin ja sortit un parell de fadrins que la voltaven : l'un d'ells fill d'un ome molt savi, i l'altre d'un pagès molt ric dels voltants.

— Això es massa! Si encara no està confirmadal — deia la mare.

— No 'y ha més : l'hem de fer confirmar, doncs — deia el pare.

La Synnöva no s'enterava de re.

Les dones de la rectoria se l'estimaven tant, que se l'enduien a llur casa per parlar amb ella. L'Ingrida i en Thorbjörn restaven a fòra amb llurs companys.

Un jorn un fadrí li va dir :

— Per què no 'y entres amb ella? ¿Vols-te jugar que te la prendran als teus nassos?

Aquesta profecia li va costar un blau. Desde alesores, tots els nols, quan volien fer-lo enrabiàr, li parlaven de la Synnöva, perquè sabien que no 'y avia re que 'l fes enfadar més que això.

Per mor d'aqueixes bromes un jorn hi va aver una gran baralla en una arbreda prop de la rectoria.

El nombre d'aquells amb qui en Thorbjörn avia de lluitar va creixer de tal manera, que finalment tenia en contra seu un nuvol de xicots. Les noies avien passat ja endavant; de manera que no 'y va aver ningú per separar-los, i la cosa s'anava posant de mal en pitjor. Ell no volia donar-se, i cada vegada tenia més contraris. Va arreglar-s'ho com va poder, repartint moltes tundes i molts cops, que pregonaren arreu el que avia esdevingut : les noves de la baralla s'extingueren molt depressa per la vila.

El diumenge vinent en Thorbjörn no volgué anar a missa; i a la tarda, que van aver d'anar a veure 'l pastor, ell va fer el malalt. L'Ingrida 'y va anar tota sola, i, al tornar a casa, el noi va preguntar-li què avia dit la Synnöva.

— No re — va contestar-li.

Quan per fi va anar-hi, li semblava com si tot-om el mirés i que 'ls confirmants se burlaven d'ell. La Synnöva va venir més tard que 'ls demés, i va estar molt temps amb el pastor. Tenia por que 'l sacerdot el renyés, però aviat va veure que 'ls dos únics que no 'u sabien eren el seu pare i el pastor. Fins aquí tot va anar bé; més no sabia com fer-ho per parlar amb la Synnöva. A l'acabar l'instrucció, la Synnöva se 'n va anar altra volta a la rectoria. Ell va esperar mentres hi agué gent al pati; més al cap-d'avall agué d'anar-sen. L'Ingrida ja avia sortit amb els primers.

L'endemà la primera de venir fou la Synnöva. S'estava passejant pel jardí amb una senyoreta i un jove. La noia va collir unes quantes flors i les va donar á la Synnöva. El jove l'ajudava, i en Thorbjörn, amb la demés gent, guaitava desde fóra. Explicaven a la Synnöva, tant alt que tot-om ho sentia, com s'avién de plantar les flors; i la Synnöva va dir que ella mateixa les plantaria, per fer-ho tal com li deien.

— Sola no pot esser — digué 'l senyor foraster.

Quan la Synnöva 's va juntar amb els demés, tot-om li tenia més atencions que de costum. Més ella se 'n va anar tot dret a l'Ingrida, li va dar el Déu-te-guard, i plegades van correr cap al prat. Allà 's van asseure, puix feia molt temps que no avien pogut garrlar de llurs cosetes. En Thorbjörn estava entre la gent guaitant les flors, tant belles, que la Synnöva portava.

Aquell dia la Synnöva se 'n va anar a casa amb ells.

— Vols que 't porti les flors? — li va preguntar en Thorbjörn.

— Si t'agrada... — li va contestar ella amb dolçor, sense mirar-sel.

Després va agafar l'Ingrida pel braç i va passar al davant. A l'arribar prop de Solbakken s'aturà, despedint-se de l'Ingrida.

— El troç de camí que resta ja 'l puc fer sola — digué agafant les flors que en Thorbjörn duia.

Tot el camí avia estat pensant:

— Li diré si vol que les hi planti.

Més quan va esser l'ora no li va dir. Com que se 'n va anar tan depressal

— De què parlaveu? — va preguntar a l'Ingrida.

— De re — li va contestar la noia.

Quan tot-om va esser al llit, en Thorbjörn se va llevar i a poquet a poquet va sortir a fòra. La vesprada era molt bella. El cel estava cobert de nuvols cendrosos, aquí i allà esquinçats mostrant el blau obscur.

En lloc se veia una ànima. Més arreu s'oïa 'l ric-ric dels grills; un gall cantava a la dreta, un altre li contestava al lluny a l'esquerra; i aviat se va moure una gatzara, pels camps, que semblaven plens de gent, encar que no s'hi veia ningú. A baix

l'arbreda era blavosa, després més fosca, i més fosca encara a dalt de la serra : semblava una mar de boira. Més endins se sentia 'l cant de les perdus i el xisclet d'una oliba perduda al mig del bosc, mentres la cascada cantava ses velles cançons... amb més força que mai, puix tot era quiet per escoltar-la. En Thorbjörn guaità cap a dalt, cap a Solbakken, i seguí endavant. Va trencar del camí-ral per anar tot dret montanya amunt, i desseguida va arribar al jardí de la Synnöva, que era prop del graner, tot just sota la finestreta on ella dormia. Guaità al seu entorn i escoltà una estona : tot era quietut. Després cercà pel jardí les eines, i trobà covecs i aixades. Sols hi avia un quadro de flors mig començat, però no 'y avia més que un bocí llest del tot, i dins d'aquest hi avia plantats dos esqueixos... potser per provar com anaven.

— La pobre noia 's dèu aver cansat i ha deixat la tasca. Aquí 'y manca 'l braç d'un noi — pensà començant a treballar la terra. No tenia gens de sòn, i mai avia treballat amb tant delit. Anava fent memoria de com s'avien de plantar i de com estava 'l jardí del rector, i així va arreglar-ho tot.

La nit va passar sense adonar-sen. De tant en tant descansava una mica, i desseguida 'y tornava. En un dir Jesús va quedar llesta la panera, plantades les flors i trasplantades unes quantes mates per a que fessin més goig. Tot sovint endreçava una miradeta a la finestra per veure si algú 'l guaitava. Més ni allà ni en lloc se veia ningú : ni sols va sentir lladrar cap goç. Un silenci de mort regnava a l'entorn, fins que 'ls galls començaren a cantar altra vegada i els aucellets se despertaren al bosc, d'on sortien d'un a un per donar-li 'l bon dia.

Mentres estava allà dalt aplanant la terra, van venir-li a la memoria 'ls contes que l'Aslak li avia

contat anys enrera. Llavors estava convençut que y avia bruixes i fades a Solbakken.

Guaità cap a dalt, a la finestra, i somrigué :

— Què dirà la Synnöva quan de bon matí vingui a cercar les flors?

Començava ja a clarejar; els aucells movien una gatzara de mil dimonis amb llurs refilets : així es que, depressa, va ficar-se a dins de l'arbreda en direcció a la seva masia. Ningú sabia que fos ell qui avia plantat les flors allà dalt, al jardí de la Synnöva Solbakken.

CAPITOL III

Poc temps després van començar a correr veus per l'encontrada; més ningú sabia re del cert. En Torbjörn no va pujar més a Solbakken desde 'l jorn en que tots plegats van esser confirmats, i això ningú 'u entenien. L'Ingrida 'y pujava molt sovint, i totes dues feien llargues passejades pel bosc.

—No estigueu massa temps fóra!—els deia la mare.

— No, no — contestava la Synnöva. Més no tornava a casa fins a entrada de fosc.

Els dos pretendents se mostraren de nou.

— Ella mateixa l'ha d'escollir—deia la mare. I en Guttorm era del mateix parer.

I, quan els dos fadrins parlaren a soles amb ella, la Synnöva 'ls va dir que no.

Molts i molts pretendents vingueren després; però mai va sentir-se que 'n sortís cap de Solbakken amb gens d'alegria.

Un jorn que la mare i la noia rentaven els cups de la llet, aquella va preguntar a la Synnöva qui li agradava més.

La pregunta vingué tant de sobte, que la noia's va tornar tota roja.

— Has dit que sí ad algú? — afegí la mare guaitant-la amb ulls esbrinadors.

— No — va contestar desseguida la Synnöva.

Després ja no'n van tornar a parlar.

Com que era el millor partit de moltes lleugues a l'entorn, tot-om la mirava quan anava a missa... l'únic lloc on se la veia fóra de casa, puix com els pares eren *hauguians*, mai anava a ballar.

En Thorbjörn seia a missa al davant mateix de la seva cadira; però mai se deien re, almenys que se sapigués. No obstant, tot-om creia que entre ells dos hi avia alguna cosa, i tot-om ne parlava. En Torbjörn no tenia gaires amics. Ell ja 'u coneixia, i aqueix convenciment feia que encara s'apartés més de la gent quan a casament o al ball se juntava amb altres pagesos: moltes vegades se barallava amb algú. No obstant, les baralles anaren disminuint a mida que va creixer el nombre dels que sentiren la seva força: per això en Thorbjörn va avesar-se desde un bell principi a no aguantar que un altre se li posés al mig del camí.

— T'has fet un ome per la teva mà — li deia el pare; — més pensa que la meva potser es més forta que la teva!

Passaren la tardor i l'ivern; començava tot just la primavera... i la gent encara no'n sabia re. Se n'avia parlat ja tant i tant, que per fi van començar a deixar-la en pau. L'Ingrida era la que sempre anava amb ella. Enguany les dues noies avien de pujar plegades a la devesa, car en Guttorm Solbakken avia comprat un troç de prat a la montanya de Granliden. De lluny s'oïa cantar en Thorbjörn dalt de la serra, puix ell se cuidava de les dues deveses.

Un jorn molt bonic, a l'acabar la feina i quan ja començava a vesprejar, se segué a terra cavilant moltes coses, sobre tot del que deia la gent a l'en-

contrada. Va jeure-s a terra damunt l'erba fosca, i amb les mans sota la nuca ovirava 'l cel, que s'extenia tot blau damunt de les capçalades dels arbres. Les fulles verdes de l'arbreça juntaven llurs ramors, mentres les branques fosques, que per arreu s'entrelaçaven, prenién formes extranyes i fantàstiques. El cel sols se veia, de tant en tant, quan una fulla s'apartava; i allà on no arribaven les capçalades se formava una faixa de color blau, que corria fent flairosos queixals. Això va donar a la seva fantasia una direcció extranya, i amb tot el que veia va començar a formar un quadro de conjunt.

El salzer somreia, amb sos milers d'ulls, a l'abet. L'abet s'alçava altivol i indiferent, tirant a tots cantons els seus brots; puix, així que feia una mica de calor, els malalts s'aixecaven, s'adreçaven, i extenien llur fresc fullam a sota 'ls seus nassos.

— On ereu, aquest ivern, si 's pot saber?— demanava l'abet. I, sorollant-se, plorava reïna quan la calor era forta.—Això es massal Tant al nord!... Ecs!

Més enllà s'alçava un pi molt gran que, guaitant per damunt de tots els altres, podia encara, amb una branca plena de brots, cobejar-se dolçament d'amunt avall, i fujetejar un poll atrevit per l'extrem més alt de la seva perruca i fer-lo tremolar fins al genoll. Aquest pi formidable fou pelat de branques pels omes, cada vegada a més alçada, fins que un jorn, cansat d'això, cresqué tant alt, que un abet tot esllanguit, que s'alçava al costat seu, va esclaiar-se i li va dir:

— Ja penses en les tempestats de l'ivern?

— Què dius? Que si penso en les tempestats de l'ivern? — va contestar el pi. I, a l'impuls del vent del nord, va donar-li una empenta tant forta, amb les seves branques, que per poc l'esberla. El pi avia arrelat

tant a fons, que les arrels sortien a sis passes de la soca, tant gruixudes com el tronc del salzer. Aquest va contar això, tot poruc, a l'aura que 'l tenia abraçat. El pi gegantesc tenia consciencia de la seva majestat, i deia als omes, mentres extenia branques i més branques sobre llur domini :

— Ara proveu de desbrancar-me!

— No, ja no 't poden desbrancar — digué l'aliga posant-se damunt de ses branques. I, plegant les ales amb altivesa, començà a netejar ses plomes, tacades encara de sang.

— Jo crec que podria convidar ma aimia a venir aquí. Porta un parell d'ous que voldria covar — digué més baix, guaitant, avergonyit, els seus peus nus, puix li vingueren les recordances d'aquells jorns de primavera en que un se torna mig boig amb els primers raigs de sol que tenen una mica de força. Més, tot d'una, alçà la testa i guaità amunt, amunt, cap als foscos penyals, per veure si per allà volava la seva reina. De sobte s'enlairà, i poc temps després el pi va veure la parella lluny, lluny, volant pel cel blau, prop del cim de la montanya més alta, parlant de llur niuet. El pi no estava del tot tranquil : tenia un xic de por que no vinguessin, i tota la seva gloria auria estat poder gronxar un niu d'aligues. Més ambdós baixaren, i baixaren dret al pi, i, sense dir re, van començar a aplegar branques. El pi, de goig, s'extenia més encara. I això que no 'y avia ningú per destorbar-lo!

Quina xerrameca va alçar-se, al bosc, al veure 'ls arbres l'onra que avia escaigut a llur company! Creixia prop d'allí un alber molt bonic, que s'emmirallava en la corrent joganera d'un riuet. Un passarell se l'estimava molt, i cada nit anava a dormir en mig de les seves branques. L'alber li omplia 'l bec d'olors, i dins de les fulles li guardava cucs i llimacs

per a que pogués agafar-los fàcilment. A l'estiu, quan feia tanta calor, li va guarnir una petita arcoveta amb fullam tendre i espès; i el passarell va quedar-ne tant content, que ara estava a punt de tornar-hi per passar-hi l'estiu. Més... apal... l'aliga 's posa dalt del pi, i el passarell se n'ha d'anar! No feia pena, això? A l'anar-sen va refilar una dolça cançó de comiat, però baixet, molt baixet, per a què l'aliga no 'u sentís.

No 'ls va anar millor a uns pardalets que dormien dins de la bardiga. Allà tenien una vida tant regalada, que un tord que prop d'ells vivia, dins d'un freixe, mai podia dormir-se quan n'era l'ora; i devegades agafava aital enuig, que 's posava a dir unes paraulotes i uns renecs...! Al sentir-ho, una griva molt seriosa, d'un arbre del costat, va esclatar a riure de tant bona gana, que amb una mica més cau de la branca. Més ara tots guaitaven l'aliga dalt del pi! I tord, i pardals, i griva, i tot allò que tenia ales per volar, agué de fugir, escampant-se per l'arbreda. Però 'l tord, a l'anar-sen, va jurar que mai més aniria a dormir prop de cap pardal.

Així va quedar el bosc boi abandonat i tranquil a la dolça llum del sol. El pi gegant era l'únic que estava ufanós i content. Més era joia ben petita. Els arbres se doblegaven cada vegada que 'l vent del nord xiulava al llur damunt, el pi fuetejava 'l vent amb les seves branques molsudes, i l'aliga donava voltes al seu entorn, com si no passés re, com si allò no fos més que una dolça bufada que li portés de l'arbreda olor d'aucells. Tots els pins estaven de festa, sense pensar que aquest estiu no tindrien cap niu per gronxar. «— Via fóra! — deien. — Som de la família!»

— En què estas pensant? — va dir l'Ingrida sortint de sobte, tota riallera, del mig de la bardiga, que apartava amb la mà.

En Thorbjörn va aixecar-se.

— Són tantes les coses que a un se li fiquen al cap! — va contestar ell guaitant les capçalades dels arbres. — La gent de per aquí 's fica massa en el que no 'ls toca — digué traient-se la pols del gec.

— I per què 'n fas cas, del que diu la gent?

— No 'u sé. El cert es que fins ara no m'han dit re que jo no aguéssingut ja intenció de fer... encara que no 'u agi fet.

— Això està molt mal dit!

— Sí que 'u està — va dir. I després va afegir: — Més es ben cert.

Ella 's va seure a l'erba. Ell va restar dret guaitant al lluny.

— No 'm costaria pas gaire de devenir el que la gent vol que sigui. Que 'm deixin estar i ho veuran.

— Més així tu 'n tens la culpa.

— Potser sí; però la gent també 'y té la seva part. Ja t'ho dic! Vull estar tranquil! — digué cridant i guaitant cap a l'aliga.

— Apa, Tohrbjörn! — li digué ella baixet.

Ell girà 'l cap vers sa germana i 's posà a riure.

— No tinguis por — li digué. — Ja t'ho he dit: a un li passen tantes coses pel cap!... ¿Has parlat amb la Synnöva, avui?

— Sí: ja es a la devesa*.

— Quan hi es anada? Avui?

— Sí.

— Amb el bestiar de Solbakken?

* Aqueixes deveses son troços de prat que 's troben per les montanyes noruegues, a cinc o sis milles de la masia. Quasi sempre 'y puja la filla del pagès amb el ramat, i allà passa tot l'estiu, vivint en una petita cabana amb un llit, una taula i una cadira, tota sola, sense veure ningú.

— Sí.

— Tralalà!

— Demà farem sortir nosaltres els ramats — digué l'Ingrida. Volia girar la conversa cap a un altre punt.

— Jo 'us ajudaré a treure-l — digué en Thorbjörn.

— El pare vol venir-hi.

— Sí? — digué en Thorbjörn. I va callar.

— Avui ha demanat per tu.

— Ah! sí? — digué en Thorbjörn. Va tallar una branca amb el seu ganivet, i va començar a pelar-la.

— Auries de parlar amb el pare. No 'y parles prou — digué dolçament. — T'estima tant!

— Potser sí.

— Quan ets fòra, sempre parla de tu.

— Sí, sempre, menys quan soc a casa.

— Tu 'n tens la culpa.

— Potser sí.

— Mira, Thorbjörn : no parlis així. Tu mateix sabs que no t'ha dit re de moltes coses.

— De què?

— T'ho aig de dir, encara?

— Arriba un punt en que tot surt, Ingrida : tu 'u sabs tant bé com jo.

— Bé... però fas massa 'l que a tu 't plau; i això, ja 'u sabs, no pot sofrir-ho, el pare.

— Sí : li agradaria molt tenir-me lligat de peus i mans.

— Sí, sobre tot quan te baralles!

— Ah! Es a dir que la gent ha de poder garlar el que 'ls ve bé?

— No; més no cal anar-los tant al darrera. Aix va fer-ho ell, i ja veus com tot-om l'estima i el respecta.

— Potser no l'han amoïnats tant com a mi.

L'Ingrida va callar una estona. Després guaità al seu entorn i va afegir :

— No 'n parlem més, d'això. No obstant... allà on sabs que 'y has de trobar els teus enemics, no hi vagis.

— No? Doncs allà es on vui anar! Per alguna cosa 'm dic Thorbjörn Granliden.

Avia ja tret tota l'escorça de la branca : llavors va trencar-la pel mig. L'Ingrida 'l va guaitar, dient-li, com si no gosés :

— Que aniras a Nordhaug, el diumenge vinent?

— Sí.

Ambdós van estar una estona sense dir re. Després va afegir la noia, sense mirar-lo :

— ¿Ja sabs que en Knud Nordhaug ha tornat a casa pel casament de la seva germana?

— Sí.

Llavors ella 'l va guaitar de fit a fit.

— Thorbjörn! Thorbjörn!

— ¿Que se li ha de deixar fer el que vol i ficar-se entre mi i els altres?

— Ell no s'hi ficarà si 'ls altres no 'u volen.

— I que sab un el que volen els altres!

— Ho sabs molt bé.

— Ella no diu pas re.

— Quina manera de parlar! — digué l'Ingrida. I el va guaitar tota enfadada. Després va aixecar-se, guaitant al seu voltant.

Ell va llençar la branca, i, ficant-se 'l ganivet a la butxaca, se va girar cap ad ella.

— Escolta! Hi ha moments en que ja n'estic tip, d'aquests romanços. La gent l'amoïnen ad ella i m'amoïnen a mi perquè no passa re; i, per altra part, no puc pujar ni una sola vegada a Solbakken... perquè ella diu que 'ls pares no 'm poden sofrir. No puc anar-la a veure, com altres fadrins veuen a llurs

xicotes, perquè ella es una santa. Ho sabs, ara?

— Thorbjörn! — cridà l'Ingrida, tota esglaiada. Mes ell va afegir, sense fer-ne cas :

— El pare no vol intercedir per mi. «— Si la me-reixes la tindràs», diu. Vent de boca : tot es vent de boca per un cantó; i, per l'altre, ni mica de recom-pensa, puix tampoc sé si ella...

Amb un moviment sobtat va posar-li la germana la mà a la boca, mentres guaitava, tota esfereïda, al seu entorn. Tot d'una les xarxes se doblegaren, i la Synnöva va sortir de la bardissa.

— Déu vos guard! — va dir.

L'Ingrida guaitava en Torbjörn, com si volgués dir-li: — Ho veus, ara?

En Thorbjörn guaitava l'Ingrida, com si volgués dir-li : — Per què no m'ho deies?

I ningú guaitava la Synnöva.

— Voleu que m'assegui una estona amb vosaltres? He corregut tant, avuïl...

I 's va asseure a terra. En Thorbjörn va girar el cap vers ella. L'Ingrida guaitava cap a Granliden, i tot d'una va cridar :

— Herrjel Herrjel! En Fagerlin s'ha escapat i 's passeja pels trebols! Quina bestia més fastigosa! ¿I en Kellers també? Noi, això ja es massal! Sí, sí: ja convé que pugem a la devesa.

I depressa va fugir montanya avall, sense dir ni tant sols adeusiau.

La Synnöva 's va aixecar desseguida.

— Ja te 'n vas? — va preguntar-li en Thorbjörn.

— Sí — va dir ella sense moure-s del lloc.

— Bé podries restar una estona — va dir ell sense mirar-la.

— Una altra vegada — va contestar-li la noia molt baixet.

— Qui sab quan tornarà, aqueixa vegadal

Ella va alçar els ulls; ell també la va guaitar; més va passar bona estona ans que un d'ells tornés a parlar.

— Torna-t a asseure — digué ell un xic torbat.

— No cal — digué la noia. I restà dreta.

En Thorbjörn començava a sentir dins seu una fredor... Més ella va fer una cosa ben impensada.

Va donar dues passes endavant, va girar el cap vers ell, va mirar-lo de fit a fit, i va dir-li, amb un somris als llavis :

— Que estas enfadat amb mi?

I, fixant-s'hi bé, va veure que plorava.

— No, no! — va dir tornant-se vermell. I va allargar-li la mà. Més, com que tenia 'ls ulls plens de llagrimes, la Synnöva no 'u va veure i va retirar la seva. — Ho has sentit?

— Sí — va respondre la noia. I, somrient, va guaitar-lo. Més els seus ulls estaven més plens de llagrimes que mai.

En Thorbjörn no sabia pas què dir ni què fer. Al cap d'una estona se li van escapar aqueixes paraules:

— Potser he sigut massa fort...

Això 'u digué amb molta dolçor. Ella va mirar a terra i va girar el cap.

— No auries de dir el que no sabs — va dir la Synnöva amb veu mig ofegada.

Ell estava allí tot avergonyit, sense saber què dir, com un noi petit.

— Perdona-m.

Més llavors sí que va plorar de gust! Ell no podia sofrir-ho. Se li va acostar, la va agafar pel braç, i, acotant una mica 'l cap, va dir-li baixet :

— M'estimes, doncs, Synnöva?

— Sí — va dir sospirant la noia.

— Més... no ets gens ditxosa?

Ella no va contestar.

— Més... no ets gens ditxosa? — va repetir.

Altra vegada va arrencar en plors, i, desfent-se dels seus braços, volia fugir.

— Synnöval — va mormorejar el noi apretant-la més fortament contra 'l seu pit. Ella s'hi va recolzar, deixant lliure camí a les llagrimas.

— Vine aquí, que parlarem una estona — va dir en Thorbjörn fent-la seure damunt l'erba i posant-se al seu costat.

Ella 's va aixugar els ulls i va provar de somriure; més no li volia sortir. Ell va agafar-li la mà, mirant-la a la cara.

— Synnöva ermosa : ¿com es que no puc pujar a Solbakken?

Ella no va dir re.

— No 'u has demanat mai als teus pares?

Cap resposta.

— Per què no 'u has demanat? — va preguntar-li el fadrí apretant-li la mà.

— No gosava — va dir la noia molt baixet.

La seva cara 's tornà tota seriosa. Arronçant la cama, va posar el colze sobre 'l genoll i va apoiar la cara a la mà.

— Així no pujaré mai — digué al cap d'una estona.

En lloc de contestar, la noia va començar a aplegar erba.

— Sí... jo he pogut fer moltes coses... que no estaven ben fetes; més a un l'aurien de tractar amb més dolçor. Jo no soc dolent. — Aquí va aturar-se. Després va dir : — Jo soc molt jove : encara no tinc vint anys. Jo... — I no podia anar endavant. — Més la qui m'estima, si m'estima de debò... auria de... — Aquí va quedar plantat.

Llavors va sentir al seu costat una veu mig ofegada que deia :

— No has de parlar així. Tu no sabs quant... Mai he gosat dir-ho a l'Ingrida... — I un altre cop tornà a plorar. — Jo... pateixo tant!

Ell la va abraçar, apretant-la contra 'l seu cor.

— Parla amb els teus pares, — va dir-li a cau d'orella — i veuras com tot anirà bé.

— Tot depèn de tu — va dir ella baixet.

— De mi?

Llavors la Synnöva 's va girar, passant-li 'l braç per l'esquena.

— Si tu m'estimessis com jo t'estimo... — digué dolçament, provant de fer una rialleta.

— I que no 'u faig? — digué ell en veu baixa,

— No, no. Mai me demanes cap consell. Tu sabs ben bé 'l que podria juntar-nos, més no vols fer-ho. Per què no 'u vols? — I, com que ja tenia la llengua deslligada, va afegir : — Déu meu! Si sapiguessis com desitjo 'l dia que 't pugui veure a Solbakken! Més a tota ora s'han de sentir coses que no són com aurien de ser... i fins ha d'esser dels propis pares, que una se les ha de sentir!

Llavors en Thorbjörn va veure-y clar. Va saber amb certesa com anaven les coses a Solbakken; va saber que ella esperava amb anel l'instant en que, tota contenta, pogués presentar-lo als seus pares... I ell, amb les seves tonteries, feia que aqueix instant mai arribés.

— Per què no 'u deies abans?

— I que no 'u avia fet, ja?

— No, no pas així com ara.

Ella va cavilar una estona. Després va dir, fent plecs amb la punta del davantal.

— Potser no, perquè... no gosava del tot.

Més, el sol pensament que ella al seu davant agués tingut por, va commoure-l tant, que per primera vegada a la seva vida la va besar.

Llavors ella va canviar tota. Els plors van acabar, i el seu esguard devingué incert. Volia somriure, i guaytà al seu voltant, i després ad ell; més llavors somreia de debò. Re més se van dir, més llurs mans se trobaren; però cap d'ells dos gosava apretar la mà de l'altre. Ella va retirar suaument la seva, i va començar a aixugar-se 'ls ulls i a apartar-se 'l cabell, que n'avia sortit molt mal parat, mentres ell, seient al seu costat i guaitant-la, pensava a dins seu :

— Si es més vergonyosa que les demés noies de la plana, i vol que la tractin d'una altra manera, ningú 'y pot tenir re que dir.

Va acompanyar-la montanya amunt cap a la seva devesa, que no era gaire lluny d'allà. De bona gana li auria agafat la mà; més va passar-li una cosa ben extranya : li semblava que no avia de tocar-la, i fins va quedar sorprès de poder anar al seu costat.

I al separar-se li va dir :

— Passarà molt temps ans que sentis dir re de mal de mi.

* * *

A l'arribar a casa va trobar el pare, tot atrafegat, portant blat del graner al molí; puix els veïns, quan llurs torrenteres quedaven en sèc, feien moldre a Granliden. Hi avia un munt de sacs a portar!... Els uns mitjans, els altres molt grossos. Les dònes eren allà a la vora, extenent la roba. En Thorbjörn se 'n va anar cap al pare i va agafar un sac.

— Vols que t'ajudi?

— No cal : puc fer-ho tot sol — contestà en Sämund posant-se un sac a coll i anant-sen cap al molí.

— N'hi ha molts, encara, per portar — digué en Thorbjörn. N'agafà dos, s'hi posà d'esquena, i amb ells se n'anà cap al molí. A mig camí va trobar en Sämund, que tornava per agafar-ne d'altres. El pare li

donà una ullada sense dir re. Quan en Thorbjörn tornà al graner, va veure 'l pare carregat amb dos sacs encara més grossos. Aquesta vegada en Thorbjörn n'agafà un de petit. Al trobar-lo, en Sämund l'aguaità més temps que abans. I vet-aquí que ambdós se van trobar al graner.

— Ha vingut un missatger de Nordhaug — digué en Sämund. — Te conviden a casament per al diumenge que ve.

L'Ingrida, del safreig estant, va mirar-lo suplicant. La mare també.

— Ah! sí? — va contestar en Thorbjörn secament, agafant els dos sacs més grossos que va trobar.

— Que 'y aniras? — preguntà 'l pare, capficat.

— No.

CAPITOL QUART

LA devesa de Granliden estava situada en un lloc molt bonic. Desde allà dalt se veia tota la plana: en primer terme la masia de Solbakken, voltada d'una espessa arbreda; més lluny les demés masies, també amb garlandes de bosc; tant, que 'ls prats verds, amb els casals al mig, semblaven llocs de plaer conquerits al bosc salvatge.

Catorze masies podien contarse desde la devesa de Granliden. Però desde 'l mas sols se 'n veien les teulades, i això encara desde l'extrem de la valla. Allà solien seure les dues noies, guaitant el fum que pujava de la xemeneia.

— La mare està fent el dinar — va dir l'Ingri-da. — Avui tindrem carn salada i llomillo.

— Mira : ara criden als homes — va dir la Synnöva. — M'agradaria saber on treballen, avui.

I llurs esguards seguien el fum, que s'enlairava joganer cap al cel, aclarint-se a poc a poc. Després s'extenia en amples faixes pel bosc, cada vegada més clar, fins que al cap-d'avall desapareixia al lluny com un vel lleuger.

¡Quants pensaments omplien els capets de les

dues fadrines, extenent-se, com el fum, per la serra i per la planal

Avui s'endreçaven cap a Nordhaug. El casament avia sigut feia uns quants jorns; més, com que les festes avien de durar sis dies, encara se sentien trets de carrabina i crits molts forts.

— Se veu que 's diverteixen de debò, allà baix — va dir l'Ingrida.

— No 'ls esguerraré pas la festa — va dir la Synnöva aplegant les eines de fer mitja.

— Fóra molt bonic anar-hi — afegí l'Ingrida, que seia damunt de l'erba, guaitant cap a Nordhaug, on la gent anava i venia pel mig dels casals... els uns cap al graner, els altres més lluny, aparellats i parlant a la xiu-xiu.

— No sé pas per què 'u anyores — va observar la Synnöva.

— Amb prou feines ho sé jo — digué l'Ingrida, seguida sempre a l'erba. — Dèu esser el ball — va afegir.

La Synnöva no va tornar resposta.

— No has ballat mai? — va preguntar l'Ingrida.

— No.

— Que creus que es pecat?

— No 'u sé pas.

L'Ingrida deixà estar la conversa, puix va recordar que 'l ball estava severament prohibit entre 'ls *hauguians*, i no volia esbrinar fins on estava la Synnöva d'acord amb els seus pares. Més prompte va mudar de parer, i va dir :

— No he vist mai ningú que balli tant bé com en Thorbjörn.

La Synnöva dubtà un poc abans de dir :

— Me sembla que sí, que ha de ballar bé.

— L'auries de veure alguna vegada— va dir l'Ingrida girant-se cap ad ella.

Més la Synnöva va respondre depressa :

— No : això sí que no 'u vul.

L'Ingrida va restar una mica desorientada amb aquesta resposta. La Synnöva va ajupir-se damunt de la mitja per comptar els punts. Més tot d'una va deixar caure la mitja a la falda, va mirar enlaire i va dir :

— Fa molt temps que no avia estat tant contenta com avui.

— Sí? Per què? — preguntà l'Ingrida.

— Ai ai!... Perquè en Thorbjörn no va a ballar a Nordhaug!

L'Ingrida estava pensant en lo mateix.

— Sí : allà hi ha noies que li van molt al darre-
ra — va dir.

La Synnöva va obrir la boca com si volgués parlar, més no va dir re : va agafar una agulla i va començar a fer mitja.

— Ad en Thorbjörn li agradaria molt d'anar-hi. Això 'u sé del cert — digué l'Ingrida. Més llavors va comprendre que avia dit una rucada, i aguaità la Synnöva, que, tota roja, feia mitja. Després va posar-se a picar de mans, i, arrocant-se de genolls per l'erba, se posà al davant de la Synnöva, mirant-la de fit a fit. Més la noia seguia fent mitja com si re. L'Ingrida, llavors, esclatant a riure, li va dir :

— Escolta : tu m'has portat alguna cosa amagada, aquests dies.

— Què dius, noia? — va fer la Synnöva dirigint-li una mirada incerta.

— No 't sab pas greu que en Thorbjörn sapiga ballar! — afegí l'Ingrida, sempre rient.

Ella no va dir re. L'Ingrida reia de gust; i després va agafar la Synnöva pel coll, i li va dir, a cau d'orella:

— El que 't sab greu es que balli amb els altres i no balli amb tu!

— Quines tonteries dius! — va fer la Synnöva deslligant-se d'ella i posant-se dreta. L'Ingrida 's va alçar també, empaitant-la.

— Es una llastima que no sapigues ballar, Synnöva — va dir tot rient. — SÍ, noia, sí: es una llastima molt grossa! Vine: vull ensenyar-ten!

I, dient això, va agafar-la pel braç.

— Què vols fer, ara? — va dir la noia.

— Vull ensenyar-te de ballar per a que mai més tinguis pena de veure que en Thorbjörn ha de ballar amb les altres.

Llavors la Synnöva no 's va poder estar de riure.

— No, no, que algú 'ns podria veure! — va dir.

— Que n'ets, de tontal — va fer l'Ingrida. I desseguida va començar a cantar una tonada i a moure la Synnöva seguint el temps.

— No, no. No surti!

— Tontal! Fa poc que deies que estaves tant contenta... Apa, vine!

— Si jo sapigués com se fa...

— Prova-u, i aviat ho veuras, com se fa.

— Ets tant boja, noia!

— Així 'u deia 'l gat al pardal, quan no volia estar quiet, per poder atrapar-lo. Apa... vine!

— Ja m'agradaria, però...

— Apa! Jo soc en Thorbjörn, i tu la seva petita muller, que no pot sofrir que balli amb les altres.

— Però...

L'Ingrida cantava.

— Però... — va repetir la Synnöva. Més ja ballava!

Era un ball de saltirons*.

L'Ingrida anava al davant, caminant a grans

* Un ball nacional de Noruega.

gambades i movent els braços com si fos un ome. La Synnöva la seguia a pas petit i amb els ulls baixos.

I l'Ingrida cantava :

— «Una guineu jeia roncant
dins de l'arbreda;
i un conillet, petit, saltant,
dins de l'arbreda.
I el sol ixent surt del cim
omplint de llum el camí-ral
dins de l'arbreda.

I la guineu riu, riu de goig
dins de l'arbreda;
i el conillet està mig boig
dins de l'arbreda.
— Ai, noil Quin jorn tant bo que fal
Deixa-m ben alt, ben alt, saltà
dins de l'arbreda.

I la guineu surt de son jaç
dins de l'arbreda;
i lo conill li cau al nas
dins de l'arbreda.
— Ai, Déu! Tu aquí? No 'm facis mall
— Ola, conill! D'on véns? Què tal
dins de l'arbreda?»

— Apa, digues : no era bonic això? — va dir l'Ingrida aturant-se sense alè.

La Synnöva reia, i deia que li agradaria ballar un vals.

— Això rail — digué l'Ingrida. I desseguida va ensenyar-li com avia de posar els peus. — Perquè 'l vals es molt difícil — afegí.

— Si prenem bé 'l compas, ja sortirà — va dir la Synnöva.

— Provem-ho?

I van començar a ballar. L'Ingrida cantava, i la Synnöva també... al començament molt baixet, però després cada vegada més alt. Tot d'una l'Ingrida 's va aturar, va deixar anar la Synnöva, i tota admirada va picar de mans.

— Però si ja sabs ballar! — cridà.

— Calla! No 'u diguis pas! — I dient això va tornar a agafar l'Ingrida pel braç i va seguir ballant.

— Més... on has après...?

— Tra-la-lal — cantava la Synnöva, ballant de gust.

Llavors l'Ingrida va començar a cantar:

— «Mira com balla 'l sol damunt del bosc...
 Balla, balla, aimada, que 's fa fosca!
 Guaita com brinca 'l riu baixant al mar...
 Brinca, noi, brinca, que allà espera 'l fossar!
 Mira com la fageda lo vent remou...
 Mou-te, bella noieta... que bé 'n sabs prou!
 Guaita...»

— Quines cançons més estranyes cantes! — digué la Synnöva parant de ballar.

— No sé pas el que canto... tant cert! En Thorbjörn ho cantava.

— Són versos de la presó de Bent : ja 'ls conec — digué la Synnöva.

— Què dius? De la presó? — preguntà l'Ingrida, tota avergonyida. I, mirant a terra, va restar callada. Tot d'una va fixar-se en algú que anava pel camí-ral.

— Guaita... Algú ve de Granliden pel camí.

La Synnöva va mirar cap ad aquell cantó,

— Es ell? — va preguntar.

— Sí : es en Thorbjörn.

Era en Thorbjörn, en efecte, que anava a la vila. Hi havia molt camí a fer, fins allà; i, com que portava 'l carro molt carregat, caminava a poc a poc pel camí, ple de pols. Aquest se veia tot desde la devesa. Al sentir crits a dalt de la montanya, va pensar desseguida de qui venien; i, pujant al carro, va contestar cridant tant fort, que 'ls cingles repetien la seva veu. Després les noies li contestaren amb el lur. Ell seia, escoltant; i, quan el lur callava, s'aixecava i contestava cridant. Això va durar una bona estona, i ell se posà tot content. Va guaitar cap a Solbakken, i mai li havia semblat tant bonica la masia, a la claror del sol, com avui.

Però mentres seia guaitant cap a montanya, no 's recordà més del cavall, que anava per les seves. De sobte s'aixecà, puix el cavall havia donat una embranzida tant forta, que una de les llances s'havia trencat. Després apretà a correr pel mig dels camps de Nordhaug, per dins dels quals passava 'l camí. En Thorbjörn va agafar les brides, començant una lluita entre ambdós : el cavall volia baixar una esllaviçada, i ell tractava de retenir-lo. L'agafava tant fort, que la bestia 's posà dreta. Llavors en Thorbjörn va saltar a terra, i, abans que 'l cavall pogués tornar a correr, va lligar les brides a la soca d'un arbre i aquell no va poder fugir. Quasi tot el que 'y havia dins del carro estava escampat per terra, una llança era trencada, i el cavall tremolava com una fulla. En Thorbjörn s'hi acostà, l'agafà per la brida, i, amanyagant-lo, li digué paraules dolces, fent-lo girar per a que no pogués davallar pel cingle. Més el cavall, tot esfereït, no volia estar quiet de cap manera, i, corrent com un boig, agué de seguir-lo fins a arribar al camí-ral. Al passar recollia tot el que havia per-

dut. Els cantis estaven trencats, i, tot el que portaven, vessat per terra. Fins ara sols avia pensat en el perill: llavors començà a sentir els resultants del daltabaix, i va posar-se de mal humor. Va veure que 'l viatge no li serviria de re; i, com més hi pensava, més s'enfutismava. A l'arribar al camí, el cavall va tornar a esfereir-se, i va provar de fugir brincant de sobte a un cantó. Llavors va sortir de cop tota la seva rabia: i, agafant amb la mà esquerra 'l boçal, amb la mà dreta descarregava cops i més cops de fuet, cops i més cops contra l'anca; fins que, escumejant de rabia, el cavall li va donar una coça al pit. Més ell, apartant-se una mica, li va pegar amb més força que mai, amb tots els seus sentits, fins que 'l fuet se va trencar pel mig.

— Ja t'ensenyaré jo, animalot toçut! — I pega que pegaras! La bestia renillava de rabia i de dolor... més ell anava pegant.

— Has de sentir el pes d'un puny fort! — I anava pegant.

El cavall suava tant, que l'escuma saltava a la mà den Thorbjörn.

— Aquesta serà la primera i la darrera vegada, animalot!... Apal! Apal!... Ara 'u veuras! Ja t'ensenyaré a creure! — I anava pegant.

Amb això 'l cavall avia donat ja moltes voltes i no oposava gens de resistència, ans bé tremolava, i a cada cop ajupia la testa i gemegava al veure 'l fuet brandant en l'aire. Llavors, en Thorbjörn, tot avergonyit, va parar. Al mateix temps va veure un ome que seia a la vora del camí, recolzat a terra i rient-se d'ell. Sense saber com, un nuvol se li va posar als ulls; i, tenint el cavall amb una mà i brandant amb l'altra 'l fuet, se n'anà dret ad ell.

— Ja 't faré riure, jo! Ara 'u vas a veure!

El cop caigué, tocant l'ome; més a mitges tant

sols, puix aquest, fent un xiscle, se va deixar caure al fons del rec. Allà va restar una estona, de quatre grapes; després va girar el cap, va fer una ganyota ad en Thorbjörn, i obrí la boca per riure; més la rialla no 's va sentir. En Thorbjörn va restar clavat a terra, car aquell visatge no li era desconegut. Es clar! Si era l'Aslak!

Sense saber per què, la suor se li tornà freda.

— Així, has estat tu 'l que has espantat el cavall totes dues vegades? — digué.

— Noi, jo seia aquí i dormia — va contestar l'Aslak aixecant-se una mica. — Tu m'has despertat pegant al cavall com un boig.

— Sí, sí! Ja 't daran! Tu has sigut qui l'ha esferreït. Si totes les besties ne tenen por, de tu! — I, dient això, amanyagava 'l cavall, ad el qual li queien encara les gotes de suor.

— Trobo que més por han de tenir de tu! Jo mai he pegat tant a una bestia com tu 'u acabes de fer — digué l'Aslak, que s'avia agenollat al fons del rec.

— No deixis anar massa la llengua! — cridà en Thorbjörn, menaçant-lo amb el fuet.

L'Aslak s'alçà i pujà ad el camí.

— Com! Jo he deixat anar massa la llengua? Això sí que no. Aon vols anar, que portes tanta pressa? — digué amb veu apagada, anant de l'un cantó a l'altre, puix estava begut.

— Per avui no aniré pas més lluny — digué en Thorbjörn desenganxant el cavall.

— Es un contratemps ben pesat, aquest! — digué l'Aslak acostant-se més i traient-se la gorra. — Mil redimonis! Quin xicot més maco t'has tornat, desde la darrera vegada que t'avia vist!

Amb les mans a la butxaca s'estava allà, tant dret com podia, gwaitant en Thorbjörn, qui no podia

desenganxar el cavall del carro, fet malver. Necessitava ajuda, més no gosava demanar-ne a l'Aslak! Aquest feia una fatxa molt dolenta: els seus vestits estaven tots bruts de fang; el seu cabell estava tot envolicat i li queia a manyocs per sota d'una gorra molt tronada. El seu visatge, encara que en part conservava les faccions conegudes, estava sempre contret per una rialla, i els ulls més closos que mai; tant, que avia d'alçar el cap i mig obrir la boca quan mirava algú. S'avia emmagrit molt, i 's veia que s'avia donat a la beguda. En Thorbjörn l'avia vist, abans, alguna vegada; més l'Aslak'avia fet sempre com aquell que no 'l coneixia. Fent de recader avia viatjat per tota l'encontrada, i sempre se 'l trobava allà on hi avia una festa, puix cantava cançons i deia rondalles, que 'n sabia moltes, i per paga li donaven alguardent. I així va anar també a les festes de Nordhaug; però, segons va saber després en Thorbjörn, va creure prudent fer-se fonedíç, puix, com de costum, avia fet barallar els uns contra 'ls altres i la tempestat menaçava descarregar damunt la seva testa.

— Jo, de tu, tornaria a lligar el cavall al carro; en lloc de deslligar-lo — digué. — No 't queda més remei que anar a Nordhaug per posar les coses en ordre.

En Thorbjörn avia pensat el mateix, més no li agradava.

— No, no, que estan de festa, allà dalt.

— Ome, millor! Així 'y trobaras ajuda.

En Thorbjörn no sabia què fer; més sense ajuda no podia anar ni endavant ni endarrera, i al cap-d'avall va pensar que 'l millor era pujar a la masia. Va lligar ben bé 'l cavall, i 's va posar en camí.

— A fel Torno a casament amb bona companyia! — va dir l'Aslak somrient.

En Thorbjörn no li tornà resposta, ans bé va posar-

se a caminar més depressa. L'Aslak el seguia cantant : — «Dos pagesos anaven a casament...», — una cançó molt vella i coneguda.

— Carat, noil No vas poc depressa! — digué al cap d'una estona. I després afegí : — Aviat hi arribaras, així.

En Thorbjörn no 'n feia cas. Al poc temps varen sentir el soroll de la musica, i van veure tot de gent que 'ls guaitava de dalt de les finestres de la masia. Al pati 'y avia rotlles de convidats. En Thorbjörn va veure que parlaven en veu alta : de segur que 's preguntaven qui podia esser. Aviat va comprendre que l'avien conegut, i, després, que s'avien adonat del cavall i de tots els trastos escampats pel camí. El ball se va suspendre, i tota aquella gentada sortí a fòra tot just quan ells dos arribaven.

— Aquí vénen convidats per forçal — cridà l'Aslak, darrera den Thorbjörn, quan arribaren prop de la gent.

Tot-om va dar el Déu-vos-guard ad en Thorbjörn amb mostres de joia, fent rotlle al seu entorn.

— Deu beneeixi la companyia! Manoil Bona cervesa a la taula, belles xicotes al ball, i un bon music a la trona. Què voleu més! — va dir l'Aslak ficant-se pel mig de la gent.

Uns quants van riure; uns altres restaren seriosos. Un dels convidats va dir :

— L'Aslak sempre està de filis.

En Thorbjörn va trobar desseguida coneguts, a qui agué de contar el seu daltabaix. No 'l deixaren anar a cercar el cavall, ni a plegar els trastos, sinó que 'y enviaren un fadrí. El nuvi, un xicot molt aixerit, antic company seu, va convidar-lo a beure un got de cervesa, i tots entraren a dins de la masia. Els uns, sobre tot les noies, volien tornar a ballar; els altres desitjaven descansar una estona i, ja que

l'Aslak avia tornat, que contés algunes rondalles.

— Però que escullis millor que la darrera vegada — va dir un.

En Thorbjörn va demanar on eren els demés convidats.

— Ja veureu — li van contestar : — fa poc que les coses no anaven del tot bé : així es que 'ls uns se n'anaren a descansar; els altres seuen allà fóra, a l'era, i juguen a cartes; i els demés s'estan amb en Knud Nordhaug i li fan companyia.

En Thorbjörn no va voler saber on era en Knud.

El pare del nuvi, un vellet que seia allà fumant una pipa i bevent cervesa, va dir :

— Apa, Aslak : dona-ns una bona rondalla. A veure si, almenys per una vegada, no fas mal a ningú.

— Que 'y ha algú més que m'ho demani? — va dir l'Aslak, que s'avia assegut en una cadira baixa, un xic lluny de la taula on els demés seien.

— Sí — digué 'l nuvi : — jo també t'ho demano.

— Hi ha algú més, que m'ho demani?

— Ja 'u crec! — va dir una joveneta asseguda en un dels bancs. I, aixecant-se, va donar-li un gerro de vi.

Era la nuvia, una noia d'uns vint anys, rossa, encara que un xic magra, d'ulls grossos i tota seriosa.

— Les istories que contes m'agraden molt — afegí.

El nuvi la guaità de fit a fit, i el seu pare 'l va mirar.

— Sí, ja 'u sé : la gent de Nordhaug ha sentit sempre amb molt de gust les meves istories — digué l'Aslak. — Bec a la vostra salut! — cridà buidant el got que un dels fadrins li avia acostat.

— Apa, apal comença! No romancegis! — digueren uns quants.

— Conta-ns l'istoria de Singrida la gitana — va dir un fadrí.

— No, nò, que es massa lletja—van dir unes noies.

— Conta-ns, doncs, lo de la batalla de Lier! — digué en Svend, el tamboriner.

— No, nol Una cosa que faci riure! — digué un fadrí llarg i prim, que anava en mànegues de camisa i estava recolzat a la paret, jugant amb el cabell de dues noies que seien al seu costat i que li deien que s'estigués quiet però no 's movien d'aquell lloc.

— Jo conto 'l que 'm dóna 'l gust i la ganal — va fer l'Aslak.

— Tu 'l que ets es el dimoni! — balbucejà un ome ja entrat en anys que jeia al llit i fumava. Una cama li penjava, i amb l'altra donava cops a un gec que estava penjat a un dels pals.

— Traieu els peus del meu gec! — va dir el fadrí que estava recolzat a la paret.

— Treu tu les mans de les meves noies — va contestar-li l'ome del llit.

Les dues noies se n'anaren.

— Sí, senyor : conto 'l que 'm plau — cridà l'Aslak. — L'aiguarent a la panxa dóna molta força — digué picant de mans.

— Tu conta 'l que 't demanem, — va dir l'ome del llit — puix l'aiguarent es nostre.

— Què vols dir, amb això? — va fer l'Aslak amb els ulls molt oberts.

— Amb això vull dir que 'l porc que engreixem també 'l matem — va afegir l'altre gronxant el peu.

L'Aslak tornà a cloure 'ls ulls, restant com abans, el cap tirat a un costat i en la mateixa postura. Després va ajupir-se i no digué re més.

Alguns li parlaven, més ell no sentia re.

— Això li ha fet l'aiguarent — digué 'l qui jeia al llit.

Al sentir aqueixes paraules, l'Aslak alçà 'ls ulls i tornà a riure.

— Apal vull contar-vos una istoria que 'us farà riure de debò! Ja veureu, si riureu! — digué, al cap d'una estona, rient amb la boca molt oberta, més sense que se sentissin les rialles.

— Avui està de filis — digué 'l pare del nuvi.

— Ja veureu no costa pas gens, d'estar-ho! — I, allargant la mà, digué : — Apal una altra glopada per emprendre 'l camí!

Van tornar-li a donar aiguardent, que ell va beure-s a poc a poc, tirant el cap enrera. Quan el tingué dins, va dir, tombant-se cap a l'ome del llit :

— Apal ara sí que soc un porcí — I va posar-se a riure com abans. Va agafar el genoll amb les mans, i, movent el peu de l'un cantó a l'altre, se gronxava tot ell. Després va començar :

— Una vegada era una noia que vivia en una plana. El nom de la plana no fa al cas, així com tampoc el de la noia. Sols vos diré que la noia era molt bonica. Bé prou que 'u sabia, el pagès... pstl... el pagès amb qui vivia! Li va donar una bona paga : ja 'u crec! Una paga més grossa del que 's mereixia : va tenir un fill. La gent deia que era d'ell, més el pagès ho negava, puix era casat; i ella també 'u negava, perquè la pobre noia tenia un xic d'orgull. I així va ser que, en el bateig, no van tenir més remei que dir una mentida. Més, com que 'l que li nasqué era un pillastre, què 'y feia que fos batejat amb una mentida! El pagès va donar allotjament a la mare dins de l'eixida del mas; i, com era d'esperar, això no va agradar gens a la seva muller. Si la noia entrava a casa, li escupia la cara; si venia 'l seu baillet per jugar amb els seus fills a l'era, els deia que fessin fugir el bord, car re més se mereixia.

»Dia i nit punxava 'l seu ome per a que la tragués de casa. Ell va oposar-s'hi mentres va ser un ome; però va donar-se a la beguda, i llavors la muller va

agafar les brides. Desde aleshores la pobra criatura 'u va passar molt malament, i cada any pitjor, fins que quasi 's morí de fam amb el seu fillet, que no volia deixar la mare.

» Així va passar un any, després un altre i un altre, fins que 'n passaren vuit... i la noia seguia vivint a la masia. Més llavors se n'avia d'anar...

» I per fi se n'anà. Més la nit abans se va calar foc a la masia, i el pagès va morir cremat, puix estava begut. La muller va salvar-se amb els seus fills, i va dir que era la noia la que avia calat foc a la casa. Potser sí, que va esser ella... Potser sí, que no 'u va esser... El seu noi era molt extrany. Feia vint anys que veia patir fam a la seva mare, i migrar-se, i sabia ben bé de qui era la culpa, puix moltes vegades, quan ell volia saber per què plorava, la mare l'hi contava tot el que havia esdevingut. I justament l'hi va tornar a contar la vetlla d'anar-sen de la masia, i ell al vespre no va estar a casa. Més lo cert es que a la mare la van tancar a la presó per a tota la vida, puix ella mateixa va dir al jutge que era ella la que avia calat foc a la masia. El fill va restar a la plana, i tot-om se compadia d'ell, i l'ajudava, perquè tenia una mare tant dolenta. Però després se 'n va anar a una altra terra, on la gent no fou tant bona amb ell, puix ningú sabia que tingués una mare tant dolenta : ell no va dir-ho mai. La darrera vegada que vaig sentir parlar d'ell estava begut, i la gent deia que s'embragava molt sovint. No sé si això es veritat, més lo cert es que fóra 'l millor que podria fer. Es un poca solta i un pillastre. No pot sofrir la gent. No pot sofrir que visquin en pau, i molt menys que siguin bons amb ell. Voldria que tot-om fos com ell. Més això sols ho diu quan està begut. I després plora, plora fins a reventar... total per re, perquè de què ha de plorar? No ha robat mai una molla a ningú, ni ha fet

re del que molts altres fan; de manera que no té de què plorar. Més ell plora, plora que trenca 'l cor. I, si 'l vegessiu plorar, no creurieu en les seves llagrimas, puix sols plora quan està begut, es a dir, quan menys auria de plorar.»

I, dient això, se posà a plorar. Però no va tardar gaire a assossegat-se, puix se va adormir com un soc.

— Quan el porc està ben tip — digué 'l del llit — grinyola i dorm.

— Quina istoria més lletjal — digueren les noies. I, aixecant-se, sortiren a fòra.

— Mai n'hi he sentit contar d'altres, quan diu el que vol dir — digué un vellet aixecant-se de la seva cadira, prop de la porta. — No sé pas per què la gent vol escoltar-sel — afegí mirant la nuvia.

CAPITOL QUINT

ALGUNS fadrins van sortir a fòra. Els altres volien que 'l music entrés, per tornar a ballar; més el music feia bacaines en un recó de la cambra, i uns quants van dir :

— Deixeu-lo estar tranquil. Desde que han ferit el seu company, en Lars, el pobre Olé ha de tocar dia i nit.

El carro i els trastos den Thorbjörn els avien anat portant d'un a un a la masia, i el cavall el van enganxar a un altre carro, puix el noi, malgrat tots els precés, volia anar-sen desseguida. El nuvi, més que tot-om, li deia que 's quedés.

— Sembla que aquí no 'y ha prou alegria per a ell — va dir.

Aquestes paraules el van fer dubtar un instant; però, així i tot, va dir que volia anar-sen ans que 's fes fosc. Quan els ostes vegeren que no 'n traurien re, s'escamparen per la masia. Hi avia molta gentada; però tot-om estava molt quiet, i ningú auria dit que estiguessin de festa. En Thorbjörn, atrafegat amb el carro, va veure que li mancava una clivilla i se 'n va anar a cercar-ne una. Com que a l'era no 'y avia

cap tronc de fusta que li anés be, se'n va anar un troç lluny, fins que va arribar a un magatzem de llenya. Va entrar-hi a poc a poc, puix li ballaven pel cap les paraules del nuvi. Desseguida va trobar el que cercava; més va asseure-s damunt d'un feix de llenya, perdut en els seus pensaments, amb el ganivet i la fusta a la mà. Feia una estona que seia així, quan va sentir que algú gemegava prop seu. Els planys venien de l'altre costat del mur, on hi avia la cort. En Thorbjörn va escoltar atentament.

— Ets tu?... Sí? — va sentir que deia una veu d'ome, amb molt esforç. Després va sentir algú que plorava; més qui plorava no era cap ome.

— Per què venies? — preguntaren. I avia d'esser per força la que plorava la que deia això, car la veu era gairebé ofegada pels plors.

— ¿En quin casament auria de tocar si no fos en el teu?

— De segur que es en Lars, el music, aquest que enraona — va pensar en Thorbjörn. — Però... i l'altra, qui serà? No pot esser més que la nupial!

En Lars era bon moço i guapot. La seva mare, ja velleta, vivia en una cabana que tenia llogada dins del mas de Nordhaug.

— Per què no 'u vas dir mai? — preguntà ella amb veu mig partida, com si estés sorpresa.

— Jo 'm creia que entre nosaltres no calia.

Res se va sentir durant una estona. Després tornà a començar la conversa:

— Més tu sabies ben bé que ell m'anava al darrerai!

— Te creia més forta.

Llavors no 's varen sentir més que plors. Per fi tornà a enraonar :

— Aguessis parlat!

— Què n'auria tret, el fill de la vella Berta, de parlar a la pubilla de Nordhaug? — va contestar al

cap d'una estona en que sols se sentien sospirs i gemecs.

— Fa tants anys que 'ns miravem!... — va dir ella.

— Sí, però eres tant orgullosa, que mai avia gosat dir-te re.

— Doncs que es cas! No 'y avia ningú al món que jo desitgés tant com a tu. Esperava dies i més dies. Pensava que al trobar-nos, tu... A mi 'm semblava com si t'ho demanés. Fins que al cap-d'avall vaig creure que no 'm volies.

Altre cop va restar tot en silenci. En Thorbjörn no va sentir cap resposta, cap gemec, ni tant sols respirar el malalt.

Estava pensant en el nuvi, a qui creia un bon xicot, i li feia compassió.

Tot d'una 's tornà a rompre 'l silenci.

— Me sembla que no es pas molt ditxós amb mi... ell, el que...

— Es un bon xicot — digué 'l malalt. I tornà a gemegar. Sens dubte era 'l seu pit, el que li feia mal; i semblava com si ella sentís el seu dolor, puix va dir:

— Pobrel com pateixes!... Més si no aguéss estat això no auriem arribat mai a parlar. Quan has donat aquell cop ad en Knud, llavors t'he comprès.

— No podia aguantar més : ja n'estava tip — digué. I al cap d'una estona afegí : — En Knud es dolent.

— No es gaire bo — digué la germana.

Callaren una estona. Després va dir en Lars :

— No crec pas que 'm torni a posar bé. Per això, ara sí que tant se me 'n donal

— Si tu 'u sents, jo 'u sento molt més encara. —

I de nou va tornar a plorar.

— Te 'n vas? — va demanar ell.

— Sí — contestà la xicota. I després d'una estona va afegir : — Déu meu! Déu meu! Quina vida serà la meval

— No ploris — digué ell: — Déu posarà aviat fi a la meva vida, i llavors veuras com estaras millor.

— Valga-m Déu! Però per què no parlaves? — digué amb veu mig partida.

En Thorbjörn va comprendre que se n'avien anat, o que no podien dir re més; i, veient que passava una estona sense sentir-se cap soroll, se va allunyar.

— Sabrieu dir-me per què s'han barallat en Lars, el music i en Knud Nordhaug? — va preguntar ad el primer que va trobar en el pati.

— Sí: hi ha hagut baralles entre ells dos — digué en Pere, el fadrí de la masia. I al mateix temps va arrugar la cara com si volgués amagar alguna cosa entre 'ls seus plecs. — Més, si voleu que 'us digui la veritat, no se sab per què: sols perquè en Knud va preguntar ad en Lars si 'l seu violí feia bon sò en aquest casament.

Llavors mateix va passar la núvia per davant d'ells. Mirava a un altre cantó; més, al sentir que parlaven den Lars, se va girar cap ad ells, mostrant dos ulls grossos i encesos. Però, pel demés, la seva cara estava tant freda... tant freda... que en Thorbjörn no pogué compaginar l'impressió d'aquesta amb les paraules que acabava de sentir.

Una mica més lluny, prop de l'era, hi avia 'l cavall, que esperava. Va lligar la clivilla, i va cercar el nuvi per prendre comiat d'ell. No 'n tenia molts desitjos, de trobar-lo; i fins va estar content de no veure'l per allà. Sense dir re més, va ficar-se dins del carro; quan vet-aquí que tot d'una van sentir-se crits i sorolls que venien del graner. Una munió de gent sortí d'allà, i un ome gros que anava al davant de tot-om va dir bramant:

— On es?... On s'ha ficat?

— Allà baix, allà baix! — cridaren molts.

— No 'l deixeu anar! — digueren d'altres. — Mi-reu que acabarà malament!

— Qui es aquell que ve? Que es en Knud? — va preguntar en Thorbjörn a un xicot que estava prop del carro.

— Sí. Està begut, i quan està així mou raons a tot-om.

En Thorbjörn era ja dins del carro i arrià 'l cavall.

— Ep, company! atura-t! — oïa que li deien al darrera seu.

Llavors va apretar les brides; més, com que 'l cavall no volgué parar, el va deixar seguir endavant.

— Ai ail! Que tens por, Thorbjörn Granliden? — sentí que li deien a l'esquena.

Va apretar les brides amb més força, però sense girar el cap.

— Apal baixa i fes-nos companyia — va dir un d'ells.

En Thorbjörn se va girar.

— Gracies, però me n'aig d'anar a casal. — va dir.

Tots plegats van provar de convence-l, i mentrestant tot-om va fer rotlle al voltant del carro. En Knud se va posar al davant del cavall, amanyagant-lo al principi i després agafant-li 'l cap, per guaitar-lo bé. En Knud era un xicot molt alt i gros. Tenia 'l cabell ros i esterrufat. La seva boca era grossa, i els llavis gruixuts. Els ulls, d'un blau fosc, però molt descarats al mirar. A la seva germana no s'hi semblava poc ni gens: sols ne tenia les arrugues a la boca; també tenia la cara llarga com ella. Les seves faccions eren grolleres, mentres que les de la noia eren molt fines.

— Quan ne vols, del teu cavall? — va dir.

— No vull pas vendre-l — contestà en Thorbjörn.

— Que 't creus, potser, que no podria pagar-lo?

— Què sé jo si pots o no pots?

— Que potser ho dubtes? Abans de fer-ho has de pensar-t'hi bé! — cridà en Knud.

El fadrí que abans, a la cambra, estava recolzat a la paret jugant amb els cabells de les dues noies, va dir a un que estava al seu costat :

— Sembla que en Knud no s'hi atreveix, aquesta vegada.

En Knud ho va sentir.

— Que no m'atreveixo? ¿Qui 'u diu, que no m'atreveixo?

Cada vegada venia més gent.

— Apal feu-me pas! Teniu compte amb el cavall! — cridà en Thorbjörn alçant el fuet i arriant el cavall.

— Què dius? que aig de fer-te pas? — preguntà en Knud.

— Parlava ad el cavall, ome. ¿No veus que me n'aig d'anar? — digué en Thorbjörn sense girar-se.

— Que potser vols passar pel meu damunt? — preguntà en Knud.

— Doncs ves-ten del pas, ome!

I el cavall aixecà 'l cap, puix de no fer-ho auria topat amb en Knud. Llavors aquest va agafar el cavall pel fre; i la pobre bestia, que recordava 'l que avia passat al camí-ral, començà a tremolar. Això va commoure molt ad en Thorbjörn, puix li sabia molt greu d'aver-li pegat tant, i la seva rabia va descarregar sobre en Knud. Brandant el fuet li va donar un cop al cap.

— T'atreveixes a pegar-me! — cridà en Knud acostant-se cap ad ell.

En Thorbjörn va saltar del carro.

— Ets un mal ome! — li digué, groc com la cera, donant les brides a un xicot.

Més un vellet, el mateix que va alçar-se quan l'Aslak acabà de contar la seva istoria, vingué dret ad en Thorbjörn, l'agafà pel braç i li va dir :

— En Sámund Granliden es un ome massa bo per

a que 'l seu fill se baralli amb un poca solta com aquest.

En Thorbjörn se va sossegar una mica; més en Knud va cridar :

— Jo un poca solta? Tant bo es ell com jo, i el meu pare tant bo com el seu. Apa, omel vine! Es llastima que la gent no sapiga qui es el més fort de tots dos. — I dient això 's va deslligar el mocador del coll.

— Aviat ho veurem — digué en Thorbjörn.

— Semblen dos gats — va dir l'ome que jeia al llit : — abans de començar han de prendre coratge, tant l'un com l'altre.

En Thorbjörn va escoltar això sense dir re. Alguns d'entre la gent se van posar a riure, i en canvi uns altres deien que era una vergonya que en aqueix casament hi aguessin tantes baralles, que s'hi envoliqués a un foraster que se 'n volia anar sense fer mal a ningú. En Thorbjörn guaità 'l seu cavall, puix volia anar-sen. Més el fadrí a qui havia donat les brides se l'avia emportat.

— Què busques? — digué en Knud. — No 'y es, no, la Synnöva.

— Què se te 'n dóna, a tu?

— Ja tens raó : no se me 'n dóna re, d'aquesta xicota tant ipocrita, — respongué en Knud. — Potser es ella qui t'ha fet tornar tan poruc.

Això era massa per a en Thorbjörn. Aguaità a l'entorn seu per observar el lloc on eren. Més altre cop s'hi ficaren entremig gent vella, dient que en Knud avia fet ja prou mal en aquella festa.

— A mi no 'm farà re — digué en Thorbjörn.

Llavors tot-om va quedar mut.

Uns quants van dir :

— Més val que 's barallin : així després seran més amics. Fa massa temps que ambdós se miraven de reüll.

— Sí — va afegir un. — Tots dos volen esser els més forts de la plana. Ara 'u veurem, qui 'u es!

— Escolteu, minyons! ¿Algú de vosaltres ha vist potser un tal Thorbjörn Granliden? — va fer en Knud. — Me sembla com si fa poc l'agués vist a l'eral

— Sí, aquí està — digué en Thorbjörn. I al mateix instant va rebre en Knud un cop tan fort damunt l'orella dreta, que reculà i caigué entremig de la gent que estava al darrera seu.

Un silenci pregon va seguir. En Knud va aixecar-se d'una revolada, i se'n va anar dret ad ell sense dir un mot. En Thorbjörn li sortí al pas. I començà una lluita a cops de puny, puix anaven per fer-se mal i ambdós eren forçuts. Els cops den Thorbjörn queien més sovint, i alguns deien que eren més forts.

— Aquesta vegada en Knud ha trobat el seu ome! — digué 'l fadrí que s'avia endut el cavall. — Ep, minyons! Fèu lloc!

Les dones i les noies fugiren. Sols una'n restà a dalt de l'escala per poder guaitar més bé : era la núvia. En Thorbjörn va fixar-se en ella i s'aturà. Però al mateix temps va adonar-se que en Knud tenia un ganivet a la mà, i va recordar-se de les seves paraules : «— En Knud es dolent.» I, d'un cop ben endreçat, va fer-li caure 'l braç sense esma, i el ganivet va rodolar per terra.

— Ai, ail Fas mall! — digué en Knud.

— De veres? — respongué l'altre tirant-se-li a sobre.

En Knud no podia defensar-se gaire bé amb un braç tant sols : així es que en Thorbjörn el va aixecar i se'l va emportar; més no era gens facil tirar-lo a terra. Però d'una embranzida l'hi va tirar... i amb tanta força, que si agués sigut un altre s'auria donat desseguida. Més en Knud tenia una esquena molt dura. En Thorbjörn se l'emportà més lluny encara,

la gent va obrir-li pas, i ambdós van dar la volta a l'era fins que arribaren a l'escala. Allà tornà a aixecar-lo enlaire, tirant-lo a terra amb tanta força, que 'ls seus genolls van cedir i en Knud va donar un cop tant fort sobre 'ls graons, que va fer soroll de debò. En Knud va restar sense esma, gemegant, fins que al cap d'avall va cloure 'ls ulls. En Thorbjörn se va aixecar mirant a l'entorn seu. Les seves mirades toparen amb la núvia, que, immobilitzada, s'estava allà guaitant-lo:

— Poseu-li alguna cosa sota 'l cap — va dir. I, girant-se, va ficar-se a dins de la masia.

Dues velles van passar.

— Déu meu! — digué l'una a l'altra. — Ja torna a aver-n'hi un a terra! Qui es aquest?

— Es... en Knud Nordhaug — digué un dels que guaitaven.

— A veure si així no 'n tindrem tantes, de baralles — digué l'altra dòna. — Més valdria que empleessin llurs forces en una tasca més bona.

— Ara has dit una sentència, Rundi — va fer l'altra. — Déu faci que desde ara aprenguin a mirar més alt.

Aquests mots van fer una impressió extranya ad en Thorbjörn. Sense dir re s'estava allà, guaitant la gent que voltava 'l seu contrari. Algun d'ells li parlava, més ell no tornava contesta, ans bé 's va girar, enfonsant-se en una mar de pensaments. La Synnöva se li apareixia, i 's donà vergonya del que avia fet. Rumiava com ho faria per explicar el que avia esdevingut, i va comprendre que no era tant facil acabar la baralla com avia pensat al començar-la. De sobte sentí darrera seu aquest crit:

— Estigues a l'aguait, Thorbjörn!

Més, abans que pogués girar-se, va sentir que l'agafaven per l'esquena i el tiraven a terra. Després se va sentir estabornit, sense saber quina part del cos

li feia mal. Oïa veus prop seu; sentia que se l'enduien; devegades li semblava que era ell mateix que guiava el cavall, més no 'u sabia del cert.

Això va durar una bona estona. Tenia fret; després calor; després se sentí tant feble, tant lleuger, que li semblava com si se n'anés enlaire... I llavors tot ho va veure clar: el portaven de l'una capçalada d'arbre a l'altra, pujant cada vegada més amunt, més amunt, fins a arribar a la devesa... ca! més amunt, encara!... fins al cim més alt de la serra. Allà dalt la Synnöva va ajupir-se damunt d'ell preguntant-li per què no avia parlat. Plorava molt, i deia que ell mateix avia vist com en Knud Nordhaug se li posava sempre al mig del pas; tant, que no va tenir més remei que casar-se amb ell.

Després va amanyagar-li dolçament les galtes; i fent això plorava tant, que va sentir-se la camisa tota mullada.

Llavors vingué l'Aslak, qui, arrupint-se darrera un munt de pedres, va calar foc a tot el que 'l voltava. El bosc va començar a espurnejar i a espetegar, i queien branques i més branques al seu costat, mentres ell reia amb la boca tota oberta i deia:

— No he sigut pas jo! Ha sigut la meva mare!

Amb tot això, en Sämund, que s'estava prop seu, tirava enlaire sacs i més sacs de blat, que pujava amunt, amunt, i s'escampava pels nuvols com si fos boira. En Sämund s'anava tornant cada vegada més petit; tant petit, que al cap d'una estona tot just s'alçava dos dits de terra. Però seguia tirant sacs cada vegada més amunt, i deia:

— Apal fes-ho tu, si pots!...

Molt lluny, a dalt dels nuvols, hi avia l'iglesia, i a dalt del campanar la mestressa de Solbakken movent amb l'una mà un mocador grec i vermell, i amb l'altra 'l llibre d'oracions, que li deia:

— Aquí dalt no 'y podras venir fins que 't desve-
sis de renegar!...

Fixant-s'hi bé, va veure que no era l'iglesia, sinó la masia de Solbakken, i que 'l sol donava de ple a ple a sos milers de finestres, els vidres de les quals lluien a sa claror; tant, que va aver de cloure 'ls ulls, puix aquella claror li feia mal.

— Vés amb compte, Sämund! — va sentir que deien. I, despertant-se com d'un somni, va veure que l'aixecaven i se l'enduien; i quan va obrir els ulls va trobar-se a la cambra de Granliden. Un gran foc cremava a la llar. La mare s'estava prop seu i plorava, i el pare tenia 'l braç sota la seva esquena per portarlo a la cambra del costat. Al veure que obria 'ls ulls, va tornar-lo a deixar amb molta dolçor.

— Encara viu! — digué, girant-se cap a la mare, amb veu mig partida.

— Déu meu! Obre 'ls ulls! — cridà ella. — Thorbjörn, Thorbjörn, fillet meu! Què t'han fet? — I, acotant-se al seu damunt, li amanyagava les galtes, mentres les llagrimes li queien per la cara.

En Sämund va aixugar-se 'ls ulls amb la mànega, va apartar la mare, dolçament, del llit, i va dir:

— Més val que me l'emporti desseguida. — I va agafar-lo amb molt compte per l'esquena.

— Agafa-li 'l cap, mare, puix ell no té força per aguantar-lo. — Ella anava al davant, a poc a poc. En Sämund la seguia amb molt compte, i poc després jeia en Thorbjörn dins de son llit, a la cambra veïna.

Quan el tingueren ben ajegut i ben tapadet, en Sämund va preguntar si 'l fadrí ja era fòra.

— Mira : es allà — digué la mare assenyalant cap al pati.

En Sämund obrí la finestra i digué:

— Ves ben depressa. Si tornes en una ora, tindras doble soldada. No 'y fa re que 'l cavall pateixi.

Després va tornar a prop del llit. En Thorbjörn el guaità amb els ulls molt oberts. El pare'l va examinar, i els seus s'ompliren de llagrimetes.

— No, si jo ja sabia que acabaria així! — va dir baixet. I, girant-se, va sortir a fóra.

La mare, plorant, seia en un escambell al peu del llit. En Thorbjörn volia parlar, més les forces li mancaren i va callar. Els seus ulls estaven fixos en la mare. Mai y avia vist una brillantor tant gran, mai avien sigut tant bells. Això no li va agradar gens, i va pensar que era un senyal molt dolent.

— Déu Nostre Senyor se compadeixi de tu! — va dir. — El dia que tu i ns faltis en Sämund està perdut.

En Thorbjörn la guaità amb ulls incerts i la cara tota estirada. Aquell esguard se li ficà a l'ànima: va pensar que no duraria gaire, i va començar a resar el pare-nostre. Asseguda allà, anava pensant lo molt que tots l'estimaven; i, no obstant, cap dels germans era a casa. Desseguida va enviar un missatger a dalt, a la devesa, per cercar l'Ingrida i un germanet petit. Després tornà a entrar a la cambra, asseient-se a l'escambell, als peus del llit. El noi no apartava d'ella el seu esguard, i aquest li feia l'efecte d'un cant d'iglesia, puix a poc a poc va enlairar sos pensaments a coses més altes. Plena de fe, va agafar la *Biblia* i va dir:

— Vaig a llegir en veu alta, per a que t'posis millor.

Com que no tenia les ulleres a mà, va obrir l'*Es-critura* allà on la sabia de cor desde que era petita, que era en l'Evangeli de Sant Joan. No tenia molta confiança que'l noi l'entengués, puix jeia allà, sense esma, guaitant-la fixament; més ella llegia i llegia...

No va trigar a venir l'Ingrida. Quan va arribar, en Thorbjörn dormia. Al veure'l, la germana va arrencar en un plor. Ja avia plorat molt, a dalt de la devesa, pensant en la Synnöva, a qui no avien dit re.

Per fi vingué 'l metge i el va examinar. A l'un costat tenia una ganivetada i altres nafres molt greus. El doctor no va dir re, i ningú tingué cor de demanar-li 'l seu parer. En Sámund el va seguir a la cambra del ferit, restà allà observant atentament el seu visatge, va acompanyar-lo a fóra i el va ajudar a pujar a la carriola *, i 's va llevar la gorra quan el metge va dir que tornaria l'endemà. Després va girar-se cap a la seva muller, que 'l seguia, i li va dir :

— Quan ell no diu re, mal senyal... — Els seus llavis tremolaven, les cames no 'l volien portar. Sense dir re més, va sortir a fóra i se 'n va anar pels camps.

Ningú va saber mai on avia anat, puix no va tornar a casa ni a la vesprada ni a la nit, sinó l'endemà, quan tot just clarejava. Feia una cara que ningú gosà preguntar-li re. Ell va dir :

— Què 'y ha de nou?

— Ha dormit tota la nit — respongué l'Ingrida; — més està tant flux, que ni tant sols pot alçar la mà.

El pare volia entrar a la seva cambra per veure-l; més a l'arribar junt a la porta va girar el cap i se 'n va anar.

El metge va tornar aquell mateix jorn, l'endemà i tots els demés dies. En Thorbjörn va recobrar la paraula, però no 's podia moure. L'Ingrida seia sempre al costat del seu llit, així com la mare i el germanet petit; però 'l malalt mai els demanava re, i ells tampoc li deien ni un mot. El pare no tornà a entrar a la cambra, i en Thorbjörn se 'n va adonar, puix cada vegada que s'obria la porta mirava amb atenció qui entrava, i creien que era perquè esperava 'l pare.

* Un cotxe de dos rodes tirat per un cavall.

Un dia l'Ingrida va preguntar-li si desitjava veure algú.

— No, que no volen veure-m.

Això varen contar-ho ad en Sämund, qui no va tornar cap resposta; més aquell dia no va ser a casa a l'ora de venir el metge. Així que aquest fou un troç lluny de la masia, topà amb en Sämund, qui seia en el camí i l'esperava. Després de saludar-lo, en Sämund li va preguntar per l'estat del seu fill.

— L'han deixat molt mal parat... — fou la seva curta resposta.

— Més... creieu que 'n sortirà? — preguntà en Sämund apretant la cingla del cavall.

— Gracies : ja està bé, la cingla — digué 'l doctor.

— No estava prou estreta — respongué en Sämund.

Ambdós callaren una estona, i mentrestant el doctor el guaità atentament. En Sämund estava tant atrafegat amb la cingla, que no 'l mirava.

— Me demanaveu si 'n sortirà? Jo crec que sí — digué 'l doctor a poc a poc.

En Sämund alçà 'ls ulls.

— Així, ja està fòra de perill?

— Ja 'y està fa molts dies — respongué 'l doctor.

Els ulls se li van omplir de llagrimes. Va provar d'ofegar-les, més elles tornaven.

— Gairebé me 'n dono vergonya, d'estimar tant el noi — balbucejà. — Més vós mateix sabeu que no n'hi ha cap de més ben plantat que ell en tota la montanya.

El doctor va restar tot impressionat.

— Per què no m'ho preguntaveu abans?

— No tenia coratge de fer-ho — respongué en Sämund lluitant encara amb les llagrimes que no podia retenir... — I, després, les dònes espiaven sempre que preguntava alguna cosa.

El doctor va deixar-li temps de sossegar-se. Al cap d'una estona en Sämund va mirar-lo de fit a fit i va preguntar :

— Se tornarà a posar bé del tot?

— Fins a cert punt. Es a dir... encara no 's pot dir re del cert.

En Sämund va reflexionar sobre les paraules del metge.

— Fins a cert punt! — balbucejà amb els ulls baixos.

El doctor va pensar que era prudent no dir-li re més, puix el seu estat no 'u permetia. Tot d'una en Sämund aixecà 'l cap.

— Vos dono gracies, senyor doctor, de les noves que m'heu donat — digué. I, apretant-li la mà, se 'n va anar.

Mentres això esdevenia, l'Ingrida seia al costat del malalt.

— Si 't trobas bé, vull contar-te una cosa del pare — digué la noia.

— Conta.

— La primera vesprada que va venir el metge, el pare va sortir, i ningú va saber aon avia anat; més jo sé que se 'n va anar a Nordhaug, a casament, i la gentada que allà 'y avia va restar glaçada al veure-l. Va asseure-s amb ells i va començar a beure : el nuvi m'ha dit que 'l pare va beure un xic massa. Després començà a demanar que li expliquessin com avia sigut la baralla, i li contaren punt per punt el que avia esdevingut. Quan vet-aquí que en Knud, que era allà a la vora, s'hi va acostar. Al veure-l, el pare volgué que 'u contés ell mateix, i va portar-lo cap al pati, al lloc on vosaltres vos vareu barallar. Alguns dels convidats varen seguir-los. En Knud va dir llavors que tu 'l vas tirar a terra i li vas fer mal-ver el braç, i no volia seguir endavant. Llavors e

pare va donar una embranzida, i va dir : « — ¿Ha passat així?... » I, agafant-lo pel pit, l'aixecà i el tirà sobre la llosa on encara 's veia la teva sang. Amb la mà esquerra 'l tenia apretat, i amb la dreta va treure-s el ganivet. En Knud se tornà groc com la cera. Diuen que 'l pare plorava. Més no li va fer re : el xicot no 's movia. El pare va alçar-lo, més desseguida 'l va tornar a tirar a terra.

— Me costa molt deixar-te estar! — digué guaitant-lo de fit a fit mentres l'apretava amb força.

— Dues velles passaren, i una d'elles va dir :

— Pensa en els teus fills, Sämund Granlident! — I diuen que llavors el pare va deixar anar en Knud, i pocs moments després se 'n va anar d'allà. En Knud se ficà pel mig dels casals, i no 's deixà veure més a casament. —

Encara no avia acabat de contar això la noia, que la porta 's va badar. Era 'l pare. Ella se 'n va anar desseguida, i en Sämund entrà. Ningú sab el que ambdós van parlar. La mare, que escoltava darre-ra la porta, sols va sentir, un cop, que parlaven de les nafres; més no volia entrar a la cambra mentres en Sämund hi fos. Quan aquest va eixir, va veure que 'ls seus ulls estaven molt vermells.

— De perdre-l no 'l perdrem — va dir, tot passant, a l'Ingeborga; — més Déu sab quan tornarà a estar sà i bol!

L'Ingeborga va arrencar en un plor i va sortir amb ell al pati. Allà 's van asseure a l'escala del graner, l'un al costat de l'altre, i 's van dir moltes coses.

Quan l'Ingrida, de puntetes, tornà a prop den Thorbjörn, aquest tenia un paper a la mà, i digué a poc a poc :

— Així que trobis la Synnöva li donaras això.

Quan l'Ingrida va llegir el que 'l paper deia, se va posar a plorar. Deia això :

«A la benvolguda joveneta Synnöva Solbakken,
filla den Guttorm.

Quan llegeixis aquestes ratlles tot aurà acabat
entre nosaltres dos, puix jo ja no soc el que tu 't
mereixes. El bon Déu no 'ns deixi de la seva mà.

Thorbjörn Granliden, fill den Sämund.»

CAPITOL SISÈ

L'endemà va saber la Synnöva que en Thorbjörn havia anat a casament. El seu germanet havia pujat la nova a la devesa; més al sortir de Granliden l'Ingrida l'avia agafat de cantó explicant-li 'l que havia de dir. La Synnöva, doncs, no sabia més sinó que en Thorbjörn havia volcat i que havia anat a Nordhaug per cercar ajuda; que ell i en Knud se pegaren; que en Thorbjörn ne va sortir lleugerament nafrat i que ara jeia... però que de greu no n'estava. La nova va posar la Synnöva més aviat de mal umor; i, com més hi pensava, més trista 's posava, puix veia que, per més promeses que ell li feia, sempre donava motiu a que 'ls pares hi tinguessin que dir. — Més, malgrat això, — pensava la Synnöva — mai podran separar-nos.

Els missatgers pujaven molt de tard en tard a la devesa : així es que va passar molt temps ans que la Synnöva rebés noves. L'incertesa li posà un gran pes al cor : com que veia que l'Ingrida no tornava, tenia por que agés passat alguna cosa dolenta. A la vesprada, quan baixava les vaques, ja no cantava, com abans; i a la nit tenia somnis inquietos i pesa

rosos, puix trobava a faltar l'Ingrida. Com que no dormia gens, al cap del dia se sentia tota cansada. Provava de distreure-s treballant, rentava 'ls pots de la llet i tots els ormeigs, feia formatge i mantega; més ja no treballava de gust i amb delit, com abans; tant, que 'l germà petit den Thorbjörn i l'altre fadrí que l'ajudava a pasturar el ramat van quedar ben convençuts que entre ella i en Thorbjörn hi avia alguna cosa, i això va esser motiu de llargues converses.

Una vesprada, vuit dies després del jorn que enviaren a cercar l'Ingrida, la Synnöva 's trobava més aclaparada que mai. Tant temps, i encara no tenir cap noval! Deixant la feina, va asseure-s dalt d'un turó d'on se veien totes les masies, que li semblaven com una renglera de companys : sola no 'y volia estar. Mentres seia així, la fatiga la va estemordir, i, posant el cap damunt del braç, s'endormiscà desseguida; més, com que 'l sol cremava, el seu somni fou inquiet. Somnià que era a Solbakken, a dalt, a la cambra on tenia totes les seves cosetes i on solia dormir. Les flors del jardí l'embaumaven amb olors d'herbes boscanes.—¿D'on deü venir, aqueixa olor? — va pensar. I va treure 'l cap per la finestra. Era en Thorbjörn que s'estava a baix plantant romaní.

— Thorbjörn estimat : per què fas això? — li va dir.

— Les flors no 'y van bé, aquí dalt — va contestar el fadrí. I seguia treballant.

Més ella 's va compadir de les flors i li pregà que les hi pugés.

— Amb plaer ho faré — va dir ell. I, abastant-les, les hi va pujar. Més ella ja no era a la seva cambra, puix en Thorbjörn va pujar-hi del jardí estant. A l'ensem va entrar la mare.

— Per Déu! No 'm fiquis pas el maleït xicot de Granliden dins de casa meua! — digué la mare posant-se entremig d'ells dos.

En Thorbjörn volia entrar per força, i ambdós començaren a barallar-se.

— Mare, mare! Escolta-m! Vol entrar per tornar-me les meves flors! — deia la Synnöva plorant.

— No! Si no li valdran, les seves manyes! — cridà la mare tirant-se-li a sobre.

I la Synnöva, tota esglaiada, no sabia a qui desitjar que guanyés : de perdre no volia que perdés cap d'ambdós.

— Teniu compte amb les flors! — cridava. Més... cal... cada vegada 's pegaven amb més furia, i les pobres floretes varen caure a terra. La mare les va trepitjar, i en Thorbjörn també va passar-hi per damunt. La Synnöva plorava; i, quan en Thorbjörn va trepitjar les flors, va veure que 's tornava més lleigl... més lleigl... Els seus cabells eren llargs i esterrufats, la cara tant grossa que feia por; els seus ulls guaitaven ferestegament; i les ungles se li avien tornat llargues... i amb elles esgarrapava la mare.

— Aï! mare, mare! Estigues a l'aguait! ¿Que no veus que no es ell? Que no veus que es un altre?... Fuig! Cuita! — cridava. I, agafant la mare, volia emportar-sen-la. Més no 's podia moure del seu lloc. Quan vet-aquí que algú la va cridar... una vegada, una altra vegada... Llavors en Thorbjörn va fugir. I la mare també, al seu darrera. I una altra vegada va sentir que la cridaven.

— Què 'y ha? — va dir la Synnöva despertant-se.

— Synnöva! — cridaven.

— Què 'y ha? — va respondre la noia obrint els ulls.

— On ets? — va sentir que deien.

— Es la mare, que 'm crida — va pensar la Syn-

növa. I, aixecant-se, se n'anà dret a la tapia de la devesa, on hi avia la mare, qui, amb un cistell al braç i fent-se sombra als ulls amb la mà, l'estava guaitant.

— Es a dir que jeus i dorms a terra? — va dir.

— Tenia tanta sòn, que 'm só ajegut una estona, i sense adonar-men m'he endormiscat.

— No 'u facis pas mai més, filla meva. Dins del paner porto una cosa per a tu. Aïr vaig pastar, puix el pare se 'n va de viatge.

La Synnöva va comprendre que la mare no era vinguda solament per a això, i va pensar que per algun motiu l'avia somniada.

La Kara (així 's deia) era una dòna petita i delicada, de cabell ros i ulls blaus, molt vius. Somreïa una mica al parlar, més sols quan parlava amb gent forastera. Les seves faccions avien devingut un xic enterques amb els anys. Era llesta en els seus moviments, i sempre feia una cosa o altra.

La Synnöva li donà mercès del que li avia pujat; i, alçant el tap del paner, va guaitar el que 'y avia a dins.

— No, no : ja 'u veuras després — digué la mare. — He vist que 'ls cups encara no sòn nêts : abans de descansar has de fer la teva tasca, filla meva.

— Sí : avui està tot molt endarrerit.

— Apa, vine : ja que soc aquí, t'ajudaré — va dir la Kara girant-se les faldilles. — Has d'acostumar-te a posar les coses ordenades, tant si 'y soc com si no 'y soc.

La mare se n'anà dret a la lleteria. La seva filla la seguia a poc a poc. Allà varen treure 'ls pots i els varen rentar. Després la mare va donar una ullada a les cambres, trobant-les totes molt ben arreglades; i, mentres donava molts consells i advertencies a la Synnöva, l'ajudà a escombrar i a netejar. I així pas-

saren moltes ores sense adonar-sen. Entre altres coses va contar a la Synnöva 'l que feien a casa, i que va tenir molta feina per preparar el que 'l pare agué d'emportar-sen per al seu viatge. Després va preguntar-li si pensava en llegir la paraula de Déu a l'anar-sen al llit. — Perquè això no 'u has d'oblidar mai — digué; — o, si no, l'endemà, la feina no 's pot treure de les mans.

Quan tot va estar llest sortiren al prat, i allà s'assegueren per esperar que arribessin les vaques. Al cap d'una estona la mare va preguntar-li si sabia re de l'Ingrida, ni si tornaria aviat a la devesa. La Synnöva no 'n sabia re. Auria volgut girar la conversa, més no tenia força per fer-ho.

— Déu castiga aquell que no 'l porta dins del cor, i tot just quan menys hi pensa — va fer la mare.

La Synnöva no deia re.

— Sí! si jo ja 'u deia! D'aquest xicot no 'n farem res... Mira que fer el que ha fet!...

Ambdues guaitaven a baix, cap a la vall, guardant-se de mirar-se l'una a l'altra.

— No t'han dit com està? — preguntà la mare donant una ullada a la noia.

— Nol — contestà la Synnöva.

— Diuen que està molt greu.

A la Synnöva se li nuà 'l pit.

— Així, doncs... hi ha perill? — preguntà.

— Sí... la ganivetada al costat... i ademés altres nafres molt dolentes...

La Synnöva sentí com la sang li pujava a la cara; i, per a que la mare no 'u vegés, va girar-la depressa.

— Bé! potser no es tant com diuen — va fer amb tanta calma com va poder. Més la seva mare avia observat com el seu pit pujava i baixava, i respongué:

— No : de perill no n'hi ha.

Llavors la Synnöva va començar a comprendre que avia esdevingut un daltabaix.

— Que fa llit?

— Sí : es clar, que 'n fa. Es una cosa ben trista per als pares... tant bons que són! I això que s'han matat per ensenyar-lo... Ja 'u trobarà allà dalt!

La Synnöva va restar tant sorpresa, que no sabia què fer ni què dir. La mare va seguir :

— El que 's veu es que hem fet molt bé en no lligar-nos per a re amb ell. Nostre Senyor ho disposa tot amb bon fi.

A la Synnöva li rodava tant el cap, que tenia por de davallar per la montanya.

— Sí, jo sempre 'u deia al pare : «— Déu ens guardi de mal — li deia : — sols tenim aqueixa filla, i cal que 'y anem amb compte.» El teu pare es molt bo, però es un xic tendre de cor. Emperò tot va bé quan segueix els consells que troba en les paraules de Déu.

Al pensar en el seu pare, i al recordar lo bo que sempre avia estat, agué de lluitar amb les llagrimes. I aquesta vegada no pogué aturar-les... i començà a plorar.

— Flores? — digué la mare girant els ulls cap ad ella... Més no li va poder veure la cara.

— Sí... Penso en el pare... i en... — I llavors començaren a sortir els plors.

— Més... filla meval... què 't manca?

— Ail No 'u sé pas! M'ha vingut així. Si li passés alguna cosa pel camí! — gemegava la Synnöva entremig dels plors.

— Quina manera de parlar! — digué la mare. — Què li ha de passar?... Fins a ciutat hi ha un bon camí.

— Sí, però pensa... el que... li va passar a l'altre — gemegà la Synnöva.

— Ah! ad ell síl... Però 'l teu pare 'm penso que no s'hi tirarà de cap com un boig. Tornarà sà i bo... si Déu vol.

Més aqueixes llagrimas, que no volien aturar-se, donaren a la mare molt que pensar. Tot d'una digué :

— En aquest món hi ha moltes coses que costen un xic de comportar; més llavors un om s'ha de consolar pensant que auria pogut esser molt pitjor.

— Es un trist consoll — digué la Synnöva. I plorà més que mai.

La mare, que no tenia cor de dir tot el que duia dins del pit, contestà solament :

— Nostre Senyor porta sempre les coses per bon camí, i això es el que ha fet ara.

Dient això s'alçà, puix les vaques començaven a bramar per la montanya, les esquelles sonaven, els pastorets tocaven el lur, i el ramat baixava xanoxano montanya avall. La mare s'aixecà i esperà una estona. Després va dir a la Synnöva que l'acompanyés per anar a trobar-les. La noia va obeir, seguint-la, encara que molt a poc a poc.

La Kara Solbakken va distreure-s veient com tornava 'l ramat. Una vaca darrera l'altra, totes anaven venint, i totes la regoneixien, bramant de plaer. Ella les amanyagava, els deia cosetes, i tornà a posar-se tota contenta al veure lo ben engreixades que estaven.

— Déu no deixa de la mà aquell que creu en ell fermament!

Després va ajudar la Synnöva a tancar el ramat, puix avui la noia anava molt a poc a poc en tot. La mare no li digué re, ans bé l'ajudà fins a munyir la llet. Quan la tingueren colada, la mare s'arreglà per anar-sen. La Synnöva volia acompanyar-la un troç de camí.

— No! no! — digué la mare. — Veig que avui estas molt cansada i necessites dormir. — I dient això agafà 'l cistell buit, li donà la mà, i digué, mirant-la de fit a fit :

— Aviat tornaré per veure com te va. Pensa en els teus pares i no en els altres.

Així que la mare 's va perdre de vista, la Synnöva començà a rumiar com ho podria fer per tenir depressa noves de Granliden. Va cridar el germanet den Thorbjörn per enviar-lo a baix. Més, quan el va tenir al seu davant, no va gosar fiar-se d'ell i li va dir :

— No rel No rel

Després pensà en anar-hi ella mateixa, puix volia saber del cert com estava, ja que l'Ingrida no li havia enviat cap nova. La nit era serena i bonica, i la masia no era pas tant lluny per a que ella no pogués fer tota sola 'l camí, tractant-se d'un cas com aquest. Mentres seia pensant en això, li vingué a la memoria tot el que la mare li havia dit, i els ulls se li tornaren a omplir de llàgrimes. Ja no va dubtar més; i, lligant-se un mocador al coll, va ficar-se per un corriol per a que 'ls fadrins no se n'adonessin.

Com més lluny arribava, més s'afanyava, més corria; i, al cap d'una estona, ja no corria, davallava pel caminet, fent rodolar les pedres, que amb llur soroll l'esperuguien. Encara que sols s'oïa 'l soroll dels rocs, li va semblar com si la seguissin, i s'aturà a escoltar. No, no era re; i va apretar a correr més depressa que mai. De sobte va fer un salt damunt d'un roc molt gros que sols estava colgat a terra per un cairell i que amb el seu pes va fer un bot, davallant montanya avall. Feia un soroll que aixordava; espetegava i cruixia per la brossa avall, sempre avall; i ella, tota esglaiada, va restar clavada a terra, sobre

tot quan, guaitant cap al camí-ral, va veure una ombra que s'aixecava i 's movia. De primer moment va creure que era una fera, i s'amagà dins la bardixa, retenint l'alè. L'ombra va restar quieta.

— Qui 'y ha? — va dir.

Era la mare! Lo primer que va fer la Synnöva fou saltar a un costat i amagar-se tant com va poder. Dins del seu amagatall va restar a l'aguait una bona estona per veure si la mare l'avia coneguda i si tornava enrera; més no 'u va fer. Encara va esperar més temps, per a que la mare fos ben lluny. I, al tornar a seguir el seu camí, anà a poc a poquet, fins a arribar a la masia. Quan va tenir-la al davant, el cor li batejava amb força; i, com més s'hi acostava, encara més. Tot estava quiet. Unes quantes eines jeien arrenclerades junt a la tapia. Hi havia una pila de llenya, i la dextral enfonsada dins d'un tronc. Per anar a la porta va passarhi pel costat. Allà tornà a aturar-se, guaità al seu voltant i escoltà. No se sentia cap soroll. I mentres s'estava allà, sense saber si cercar l'Ingrida a la seva cambra o a baix a l'escó, li va passar pel cap que, en una nit com aquella, molts anys ha, en Thorbjörn va pujar a Solbakken i li va plantar leés flors al jardí. Després se descalçà i pujà l'escala.

L'Ingrida s'esglaià tota al despertar i veure que era la Synnöva qui l'avia desvetllada.

— Com està? — digué en veu baixa.

Llavors l'Ingrida 'u va comprendre tot. Abans de contestar volia vestir-se per tenir temps de pensar-se una resposta; més la Synnöva s'assegué al cairell del llit, la va fer tornar a jeure, i repetí la pregunta, mirant-la amb ulls esbrinadors.

— Ara ja està millor — digué l'Ingrida baixet, molt baixet. — Aviat tornaré a pujar a la devesa.

— Mira, Ingrida : no m'amaguis re. Re 'm pots dir que sigui pitjor que 'l que jo 'm penso.

L'Ingrida no gosava dir-li la veritat; més, tant i tant va punxar-la la Synnöva, que no li restà temps de donar voltes. Baixet preguntava l'una, a cau d'orella responia l'altra, i el silenci pregon que arreu dominava feia l'escena més trista encara. Era un d'aquells instants en que un s'atreveix a mirar de fit a fit les veritats més espantoses. Ambdues varen trobar que en Thorbjörn no tenia gairebé la culpa del que li avia esdevingut, i que re de dolent avien de temer per aquest cantó. Ambdues ploraren molt, però baixet, baixet... La Synnöva seia, tota arraulida, al cairell del llit, i allà plorava.

L'Ingrida volia sossegar-la, recordant-li lo molt que avien rigut tots tres; més llavors esdevingué, com sempre passa, que les recordances dels temps feliços i ditxosos, en el temps de l'angunia, van desfer-se en llagrimes.

— Que ha demanat per mi? — digué la Synnöva.

— Si no parla quasi gens!

L'Ingrida s recordà llavors del paper, i començà a sentir un pes al cor.

— I doncs, que no pot parlar?

— No 'u sé. Potser es que pensa.

— Que llegeix?

— La mare va llegir-li la *Biblia* una vegada, i ara ha de fer-ho cada dia.

— I ell, què diu, alesores?

— Sí, ja veuras : se pot dir que, de dir, gairebé no diu re. Sols jeu i mira.

— Que jeu a la cambra pintada?

— Sí.

— De cara a la finestra?

— Sí.

Ambdues callaren una estona. Després l'Ingrida va dir :

— El jòc de Sant Joan que tu li vares donar està penjat a la finestra i roda.

— Sí, tant se me 'n dóna — digué tot d'una la la Synnöva, recalcant els mots. — Ningú del món me farà deixar-lo, vingui 'l qui vingui!

L'Ingrida se sentí sorpresa.

— El doctor no sab pas si 's tornarà a posar bé mai més — va dir.

Al sentir això, la Synnöva aixecà 'l cap, i, retentint les llagrimes, guaità l'Ingrida sense dir un mot. Després va acotar-lo, i restà perduda dins dels seus propis pensaments. Les darreres llagrimes li baixaren per les galtes, més no 'n vingueren de noves. Plegant els braços, va restar callada... com si tractés de prendre una gran resolució. De sobte s'aixecà rient, s'acostà sobre l'Ingrida i li donà un bes molt fort.

— Si no té remei, jo 'l cuidaré. Ara mateix vull parlar amb els meus pares!

A l'Ingrida aqueixes paraules se li varen ficar al cor. Més, abans que pogués dir re, va sentir que li apretava la mà.

— Adeu, Ingrida! Me 'n vaig cap a dalt.

I 's girà de pressa, per anar-sen.

— Aquí tinc un paper — digué baixet l'Ingrida.

— Un paper? — preguntà la Synnöva.

L'Ingrida, que ja s'avia alçat, va treure-sel; i, mentres li ficava dins de la pitrera, amb la mà esquerra l'abraçà, tornant-li 'l bes. La Synnöva sentí llavors les llagrimes grosses i ardents que li baixaven per les galtes. Després la va guiar dolçament cap a la porta, i quan va esser fòra va tancar-la, puix no tenia cor de veure 'l demés.

La Synnöva baixà l'escala a poc a poc. Dins del seu cap hi portava tantes coses, que sense adonar-sen va fer soroll. Tota esfereïda va apretar a correr pel

pati, amb les sabates sota 'l braç, passant per davant del graner cap a la porta de la tapia. Allà s'aturà, se posà les sabates, i començà a pujar depressa la costà de la montanya. Cada vegada anava més depressa, més depressa; fins que 's trobà tant cansada que s'agué d'asseur. I llavors se va recordar del paper.

L'endemà, a trenc d'auba, quan el goç del ramat va començar a bordar i els fadrins varen aixecar-se per portar les vaques a montanya, la Synnöva encara no avia tornat.

Quan els pastorets estaven trencant-se 'l cap pensant on podia esser... (puix sabien que no s'avia ficat al llit), llavors comparegué la Synnöva. Estava més groga que la cera. Sense dir un mot, començà a preparar l'esmorsar per als bailets, els el va ficar dins del sarrió, i després va ajudar a munyir les vaques.

La boira jeia encara damunt els vessants més baixos de la serra. Per l'erba dels prats brillaven les gotes de la rosada. El temps era molt fresc, i, quan el goç lladrava, els seus lladrucs ressonaven pels cingles veïns. Els pastorets varen fer sortir les vaques, que al sentir l'oreig fresquivol de la matinada començaren a bruelar, i xano-xano varen posar-se junt a la porta de la tapia. Allà 'y avia ja 'l goç per rebre-les i aturar-les fins que totes hi fossin. Llavors les deixà sortir. Arreu s'oïa 'l soroll de les esquelles, el bordar dels goços i la veu dels corns, puix els pastors se barallaven a qui 'l tocava més fort.

La Synnöva va fugir de tot això, cercant el lloc on ella i l'Ingrida solien seure. No va plorar gens. Allà seia sense dir re, mirant al lluny; i sols de tant en tant escoltava les ramors que venien de les montanyes, més armoniques a mida que e'ls ramats s'allunyaven.

Mentrestant començà a cantar aquesta cançó (primer molt baix, després una mica més alt, i a l'últim amb tota la seva força), copiada d'una que'n sabia quan era petita :

«Adeu per sempre, jorns de ma infantesa!
Adeu, vespres de dolça melangia!
Jo 'm pensava que fins a la vellesa
La meva dolça joia duraria!

Quantes vesprades, esperant-lo, seia
guaitant febrosa cap al bosc altivoll
Més ail les ombres sols pujar ne veia,
sentint no més els lais del vent planyivoll

Quina anyorança dins del cor sential
« — Vindrà si espero fins a l'auba clara. »
I el jorn vingué, i ja sa llum moria,
i mon aimat no era vingut encara.

Per què, Déu meu, vas fer que dalt la serra
tant acostats s'alcessin nostres masos?
Per què vares voler que dins l'arbreda
aguessin de juntar-se nostres passos?

Per què amb llaços d'amor i d'alegria
nostres festes i joles vas juntar-ne?
Jamai podré, del lloc per on venia,
mos ulls, encar que 's cremin, separar-nels.

CAPITOL SETÈ

MOLT temps després de tot això, en Guttorm i la Kara seien a l'espaiosa cambra de Solbakken i llegien uns llibres nous que avien comprat a ciutat. Al matí avien estat a ofici, puix era diumenge. Després avien fet una passejada pels camps per veure com estaven els sembrats, i quins salons aurién de restar erms l'any vinent i quins aurién d'esser conresats. D'un a un avien examinat tots els camps, i els semblà que amb llurs afanys els béns avien millorat molt.

— Déu sab en quines mans caurà, tot això, quan nosaltres faltem! — avia dít la Kara.

Llavors fou quan en Guttorm li proposà d'anar-sen a casa per llegir els llibres nous, «puix lo millor es allunyar els pensaments dolents».

Més, quan els van donar una ullada, la Kara digué que 'ls vells eren millors.

— La gent d'ara no fa més que repetir el dels llibres antics — digué.

— Tot pot ser — respongué 'l marit. — En Sämund me deia avui, a missa, que en els fills s'hi torna a veure 'ls pares.

— Sí : ja 'u he vist que tu i en Sámund heu parlat molt, avui.

— En Sámund es un ome molt prudent i molt bo.

— Sí, però 'm fa por que no pensa prou en Nóstre Senyor.

Ad això en Guttorm no 'y tornà resposta.

— On s'ha quedat la Synnöva? — preguntà la mare.

— Es a dalt, a la golfa — va respondre 'l seu marit.

— Tu seies al seu costat : ¿com te sembla que està?

— Psé! Així així.

— No l'avies de deixar sola.

— Es que vingueren a cercar-la.

La seva muller va callar un instant.

— Qui? — va preguntar després.

— L'Ingrida de Granliden.

— Me pensava que encara era a la devesa.

— Avui ha tornat a casa per a que la seva mare pogués anar a ofici.

— Sí! Oh i tall! Avui hi era. Cosa extranya!

— Té molta feina.

— Tot-om ne té, de feina. Allà aon ve de gust anar, ja s'hi va si 's vol.

Ad això en Guttorm no 'y va tornar resposta.

Al cap d'una estona digué la Kara :

— Avui 'y avia tots els de Granliden menys l'Ingrida.

— Sí : era natural que acompanyessin en Thorbjörn en la seva primera passejada.

— Fera molt mala cara.

— Més bona del que era d'esperar. A mi m'ha sorprès molt que estés tant bé.

— Sí : auria de pagar molt més cara la seva xim- pleria.

En Guttorm guaità un moment al seu davant.

— Es tant jove, encara...

— El seu fons no es gens bo. Un no se 'n pot fiar per re.

En Guttorm estava apoiat amb el colze a la taula, i movia un llibre que tenia a la mà. Llavors l'obrí; i, mentres feia veure que llegia baix, deixà caure aquests mots :

— Sembla que tornarà a recobrar enterament la salut.

— Déu ho facil Fóra llastima que un xicot tant maco restés nafrat tota la seva vida — digué sa muller. — Que Déu li ensenyi, de aquí endavant, a fer millor ús de les seves forces.

Continuaren llegint. Després, en Guttorm, mentres girava 'l full, va dir :

— Avui, durant tot l'ofici, no ha guaitat ni una sola vegada cap ad ella.

— Sí : jo també me n'he adonat, que seia molt quiet fins que ella ha sigut fóra.

Durant alguns minuts tot restà silenciós. Després digué en Guttorm :

— Què 't sembla? L'oblidarà?

— Fóra 'l millor.

En Guttorm va seguir llegint. La seva muller girava 'ls fulls.

— Voldria que l'Ingrida no 'y estigués tant, amb ella — digué aquesta al cap d'una estona.

— La Synnöva quasi no té ningú més amb qui parlar.

— Ens té a nosaltres.

En Guttorm la guaità.

— No hem de ser massa severs amb ella.

La muller restà callada una bona estona. Després digué :

— Mai li he prohibit que vingués.

En Guttorm tancà 'l llibre, s'aixecà i guaità per la finestra.

— Ara surt l'Ingrida — digué.

Encara no va sentir això, la Kara, que deixà la cambra. En Guttorm restà molt temps a la finestra. Després se va posar a passejar amunt i avall. Quan la seva muller tornà, va aturar-se.

— No ha sigut re que no 'm pensés — digué la Kara. — La Synnöva seia a dalt plorant; més, així que he entrat, s'ha ajupit fent veure que cercava alguna cosa dins del bagul.—I després afegí, tota capficada : — No, no es gens bo que l'Ingrida trafiquegi amb ella.

Després començà a fer el sopar, entrant i sortint moltes vegades de la cambra. Un cop que ella era fòra, entrà la Synnöva sense dir re. Els seus ulls estaven vermells de tant plorar. Al passar pel costat del seu pare va guaitar-lo. Després va asseure-s a la taula i va agafar un llibre. Més al cap d'una estona 'l tornà a tancar i preguntà a la mare si volia que l'ajudés.

— Sí : el treballar es bo.

Avia de parar la taula, que estava prop de la finestra. El pare, que fins alesores avia anat amunt i avall, s'acostà a la finestra, mirant cap a fòra.

— Me sembla que les civades que la pluja ha tombat tornen a alçar-se — digué.

La Synnöva 's posà al seu costat, guaitant també cap a fòra. En Guttorm va girar-se cap ad ella i va passar-li dolçament la mà pels cabells, tornant després a passejar amunt i avall.

Al cap d'una estona varen posar-se a sopar sense dir un mot.

Les oracions, tant al posar-se a menjar com a l'alçar-sen, les deia la mare. Quan van acabar va proposar que llegissin i cantessin, i així 'u varen fer.

— La paraula de Déu porta la pau, que es la millor fortuna d'una casa.

I, mentres deia això, guaitava la Synnöva, que tenia 'ls ulls baixos.

— Vull contar-vos una istoria — afegí : — totes les paraules ne són veritat, i no deixa de ser profitosa per a qui 'y pensa. — I després començà :

— Quan jo era jove, vivia a Haug una noia que era la néta d'un senyor molt savi, qui se la ficà a casa desde molt petita per a que fos la joia i el consol dels seus darrers jorns, ensenyant-li la doctrina de Déu i els bons costums. Ella aprenia tant de gust, que al poc temps ens passà al davant. A quinze anys sabia d'escriure i comptar, sabia de cor tots els llibres d'estudi i vint-i-cinc capítols de la *Biblia*. Me 'n recordo com si fos ara. Era més aixerida estudiant que ballant, i així es que mai se la veia als saraus : quasi sempre s'estava a la cambra de l'avi, on tenia tots els seus llibres. Això feia que, sempre que la trobavem i parlavem amb ella, semblava com si 'ls seus pensaments estiguessin en altres coses, i acostumavem a dir-nos entre nosaltres : «— Que bé si sapiguessin sols la meitat del que sab la Kara Haugen!»

»Com que era la pubilla del seu avi, varen sortir molts fadrins que la pretenien; més ella 'ls rebutjava tots. Llavors precisament va tornar a casa 'l fill del pastor, que venia de l'Universitat. L'examen no li avia anat gaire bé, puix sols pensava en els seus capritxos i en els seus vicis; tant, que en els darrers temps s'avia donat enterament a la beguda.

«— Ves-hi amb compte, amb aquest noil — li deia l'avi. — Jo n'he tractada molta, de gent rica; i la meva experiència 'm diu que mereixen molt menys que 'ls pagesos la nostra confiança.»

»La Kara guardà aquest consell, i sempre que

topava amb el fill del pastor li fugia del pas. Més ell no la deixà en pau, i aviat la noia no pogué anar en lloc sense trobar-lo.

«— Ves-ten — li deia: — tampoc t'ha de servir de re que 'm segueixis!»

»Més ell no deixà d'anar-hi al darrera. Tant i tant va fer, que a l'últim ella s'aturà a escoltar-lo. A dir la veritat, era un noi molt bell. Més, quan li va dir que no podia viure sense ella, la noia 'n va fugir tota esporuguida. Després va rondar pels entorns de la seva masia... més ella no sortí mai. A la nit se posà sota la seva finestra: ella no 's deixava veure. Llavors ell va dir que volia posar fi a la seva vida: la Kara no 'n va fer cas. Desesperat, va tornar a emborratxar-se.

«— Vés amb comptel — deia l'avi: — tot això no són més que males manyes.»

»Quan vet-aquí que un jorn se 'l trobà al mig de la seva cambra. Ningué sabia com hi havia entrat.

«— Ara 't vaig a matar!» digué.

«— Ja 'u pots fer, si 't plau!» respongué la noia.

»Llavors el fadrí començà a plorar, i va dir-li que, si ella volia, podria fer d'ell un ome onrat i bo.

«— Podries estar mig any sense beure gens?» digué la noia.

»I durant mig any no va beure ni un sol got de vi.

«— Me creus ara?» li preguntà 'l noi.

«— No 't creuré fins que estiguis mig any sense anar a cap sarau ni a cap festa.»

»Així va fer-ho.

«— Me creus ara?» li preguntà després.

«— No pas fins que tornis a l'Universitat i acabis els teus estudis.»

»Fins això va fer, el fadrí! Al cap d'una anyada tornava ja fet un pastor.

«— Me creus ara?» digué ell vestit amb el mantell i portant el coll blanc.

«— Abans aig de sentir-te explicar varies vegades la paraula de Déu.»

«I així va fer-ho 'l xicot : amb paraula sincera, com ha de fer-ho tot servidor del Senyor, va parlar dels seus propis pecats, i de lo poc que costava ofegar-los quan s'avia començat la tasca. I que bell fóra el nom de Déu si tot-om el comprengué!

«Després d'això se'n va anar dret a la Kara.

«— Ara espero que tu viuras amb el teu ministeri — va dir-li la noia. — I al mateix temps te faig assaber que desde fa tres anys estic promesa amb el meu cosí, l'Andreu Haugen : el diumenge vinent ens casaras tu mateix...» —

Aquí va acabar la mare la seva istoria. Al començament la Synnöva l'avia escoltada amb poca atenció; més de mica en mica va anar fixant-s'hi, fins que al cap-d'avall l'escoltava tota capficada.

— Ja s'ha acabat? — digué tota encesa.

— Nol — respongué la mare.

En Guttorm guaità la seva muller. Ella va mirar de reüll, tota incerta, i al cap d'una estona digué, picant amb els dits damunt la taula :

— Podria afegir-hi alguna cosa... però no fa al cas.

— Què li va passar, ad ell? — preguntà la Synnöva.

— Sí, això mateix — digué 'l pare guaitant sa muller. Aquesta s'avia recolzat a la cadira i els guaitava tots dos.

— Fou molt desgraciat? — preguntà la Synnöva en veu baixa.

— Quan som al cap-d'avall hem d'acabar — digué la mare alçant-se. El pare també s'aixecà. La Synnöva seguí llur exemple.

CAPITOL VUITÈ

SETMANES després, un diumenge, de bon matí, tota la gent de Solbakken se preparava per anar a ofici. Era la festa de la confirmació (que enguany se celebrava més aviat que 'ls demés anys), i totes les masies restaven buides, puix en tal diada tot-om ha d'anar a l'iglesia. Feia un temps preciós. A trenc d'auba 'l vent era un xic fresc, més el cel estava serè, l'aire era pur, i tot feia esperar un jorn molt bonic. Els de Solbakken van voler-lo aprofitar, i decidiren anar a peu a ofici.

El camí voltava la vall, passant per davant de Granliden, on girava a la dreta. D'allà, en mitja ora, s'arribava a l'iglesia. Arreu estava 'l blat segat i lligat en garbelles; els ramats ja avien baixat de la montanya, i ara pasturaven per la plana. Per segona vegada 'ls prats s'avien cobert d'una catifa de verdor. A l'entorn s'extenia 'l bosc: els albers, ja mig groguencs; els polls, grocs del tot; el serber, amb les fulles seques i tot carregat de serbes vermelles. Feia uns quants jorns que avia plogut molt, i l'ermet que creixia al costat del camí, abans blanc de pols, ara era nèt i bonic. Desde la plana, els vessants

de la serra començaven a veure-s ferestegs, puix la tardor els avia robat llur vestidura, donant-los un aspecte salvatge. Les torrenteres, plenes d'aigua, que a l'estiu avien donat senyals molt incerts de la llur existencia, ara davallaven festives plana avall, formant grans cascades d'escuma. El torrent de Granliden tenia un curs molt espadat, sobre tot quan arribava al rocam de Granliden, on la penya s'alçava i s'estrenyia. Allà feia un bot; i davallava tant aixordador, que 'l rocam tremolava, tot mullat amb l'aigua de la riera. Unes quantes mates de vern que, tafaneres, s'avien acostat arran del cingle, gairebé foren arrencades per les ones, i jeien allà, sospirant dins de la timba, puix el torrent baixava molt gros.

En Thorbjörn, els seus pares i els germans, així com els demés que vivien a la masia, passaven tot just per allà, ovirant aquest espectacle.

En Thorbjörn estava ja guarit del tot de les nafres i en estat d'ajudar el pare amb els seus forçuts braços. Ambdós anaven sempre junts.

— Me sembla que aquells que vénen al darrera són la gent de Solbakken — digué 'l pare.

En Thorbjörn no va girar el cap. La mare va dir :

— Sí, que 'u són... Més no veig... Ah! sí, sí! La noia va darrera d'ells.

O 'ls de Granliden anaven més depressa, o 'ls de Solbakken caminaven més a poc a poc : lo cert es que cada vegada era més gran la distancia que 'ls separava; fins que, al cap-d'avall, gairebé 's varen perdre de vista. Tot feia preveure que 'y auria una gran gentada a l'iglesia, puix el camí-ral anava ple de gent a peu i a cavall. Calia anar una mica amb compte pel camí, puix els matxos, que feia temps no s'avien trobat en cap aplec, estaven neguitosos i esporuguits.

Com més prop eren de la capella, més soroll feien.

Tots els que arribaven aïnaven donant el bon jorn als que ja 'y eren; i aquests, per la llur part, els tornaven la salutació estirant les brides, petjant amb les potes i aïnant amb força. Tots els goços de l'encontrada, que durant tota la setmana avien estat sols a casa, escoltant-se 'ls uns als altres, abordant-se i desafiant-se de lluny, avui se trobaven davant de l'iglesia i s'embestien amb rabia, corrent pels camps.

La gent estava escampada prop de les masies i junt als murs de l'iglesia. Tot-om parlava molt baix, mirant-se de reüll els uns als altres. El carrer que passava junt a l'iglesia no era molt ample, i les cases de l'altra banda 's tocaven. Les dònnes varen posar-se totes plegades davant de la capella; i els omes, enfront d'elles, s'avien anat arrenjerant al cantó de les cases. Fins que passava una bona estona no gosaven anar de l'una fila a l'altra, i, encara que de lluny se vegessin dos coneguts, no se saludaven fins que arribava 'l moment oportú... es a dir, fins que 'l que venia era tant prop del qui ja 'y era que no tenia més remei que dir-li «—Déu vos guard». Llavors ho feia en ben poques paraules, i després cadascú tornava al seu lloc.

Quan hi arribaren la gent de Granliden, el silenci 's va fer encara més gran. En Sämund no tenia gaires coneguts a qui saludar : així es que va passar molt depressa pel mig de les dues files. L'Ingueborga i la seva filla 's varen quedar amb les dònnes. Quan vingué l'ora d'entrar a l'iglesia, els omes varen aver de creuar tota la fila per anar a cercar-les. Mentres hi anaven varen arribar tres cotxes, movent una gatzara de mil dimonis i ficant-se pel mig de la gent; tant, que per poc no aixafen algú. Dins del primer cotxe venia en Knud Nordhaug i un vellet; en el segon la seva germana i el seu marit; en el tercer el servei. Pare i fill varen canviar una mirada. En Sämund restà immutable : en Thorbjörn va tornar-se groc com la cera.

A l'apartar els ulls de la gent forastera, llurs esguards caigueren sobre la gent de Solbakken, que s'avién aturat gairebé al llur davant per saludar l'Ingueborga i l'Ingrida. Els cotxes avien passat entremig : la conversa restà trencada, llurs mirades seguiren els que anaven a dins, i passà una bona estona ans que poguessin reprendre la conversa. I quan, després d'aquest incident, començaven a posar-se a to, mirant al llur entorn per cercar una sortida, llavors varen veure 'ls omes de Granliden, que eren molt prop i també 'ls miraven. En Guttorm va girar-se de costat, però la seva muller va mirar desseguida en Thorbjörn per veure aon dirigia 'ls seus ulls. La Synnöva, que avia observat l'esguard de la mare, se va girar cap a l'Ingrida i li va agafar la mà com per saludar-la, malgrat aver-ho fet ja abans. Al cap d'una estona varen veure que 'ls llurs criats i coneguts els miraven. Llavors en Sämund se va ficar pel mig de la gent i va donar la mà aden Guttorm sense mirar-sel.

— Mercès per la darrera vegada!

— Mercès també! — replicà en Guttorm.

Després en Sämund va tombar-se cap a la seva muller.

— Mercès per la darrera vegada!

— Mercès també! — respongué la Kara sense alçar els ulls.

En Thorbjörn va seguir l'exemple del seu pare, saludant de la mateixa manera. En Sämund arribà llavors a la Synnöva, i fou la primera que ell va mirar. Ella també 'l mirà, oblidant-se de dir «— Mercès per la darrera vegada».

Darrera del pare va venir en Thorbjörn. El noi no va dir re : ella tampoc. Sols se van donar la mà, sense apretar-se-la : cap d'ells dos gosà alçar els ulls; cap d'ells dos gosà moure-s del lloc.

— Sembla que 's prepara molt bon dia — digué

la Kara Solbakken guaitant el jovent d'un a un.

En Sämund fou qui va contestar-li :

— Molt bo : el vent s'emporta 'ls nuvols.

— Això es bo per al gra, que encara s'ha de segar — digué l'Ingueborga Granliden. I començà a passar la mà pel gec den Sämund per treure-li la pols.

— Nostre Senyor ens ha donat una bona anyada. Es a dir, encara no sabem si podrem portar tot el blat al graner... — afegí la Kara Solbakken, guaitant els dos joves, que encara no s'avien mogut del lloc.

— Això depèn de la gent que 'y treballi — digué en Sämund posant-se de manera que no pogués veure lo que volia. — Jo sempre he sigut de parer que, si dues masies juntaven les llurs forces, tot aniria millor.

— Sí, però podria esdevenir que ambdues volguessin aprofitar-sen a l'ora del temps sèc — digué la Kara donant un pas enrera.

— Qui sab! — digué l'Ingueborga. I s'acostà tant ad el seu ome, que la Kara tampoc podia veure 'l qui volia. — Més hi ha llocs on el blat madura més aviat que en altres : així, per exemple, Solbakken ens guanya de dues setmanes.

— Sí, nosaltres sí, que podriem ajudar-nos — digué en Guttorm a poc a poc, donant un pas cap ad ells. La Kara 'l va mirar. — No obstant, són tantes les coses que a un se li fiquen al mig del pas! — afegí.

— Ah! sí : devegades són moltes, les coses que a un se li posen al mig del pas — va dir en Sämund sense poder ofegar una rialleta.

— Es ben cert! — digué en Guttorm. Però la seva muller li va prendre la paraula de la boca :

— La força dels omes no va pas gaire enllà. Déu es qui està sobre de tot : ell es qui fa anar bé o malament les coses.

— Però 'm sembla que Déu no 'y tindria re que

dir si al temps de la sega ens ajudessim a Solbakken i a Granliden — observà en Sämund.

— No — digué en Guttorm : — no 'y podria tenir re que dir. — I guaità, tot capficat, la seva muller. Aquesta donà un giravolt a la conversa.

— Quina gentada ha vingut a l'aplecl — digué. — Que n'es, de bonic, veure que tot-om cerca la casa del Senyor!

Ningú tingué ganes de tornar-li cap resposta. En Guttorm va dir, al cap d'una estona :

— Jo crec que la devoció creix : ara va més gent a ofici que quan jo era jove.

— Sí: es que ara 'y ha més gent al món que aleshores — digué en Sämund.

— N'hi ha molts i molts (i... qui sabl... potser són els més) que sols vénen per seguir el costum — observà la Kara.

— Sobre tot entre 'l jovent — digué l'Ingueborga.

— A la gent jove li agrada molt trobar-se aquí — digué en Sämund.

— Heu sentit el que diuen? Que 'l pastor vol mudar de parroquia — observà la Kara donant un altre giravolt a la conversa.

— Sí que 'm sabria greul — digué l'Ingueborga. — Ha batejat i ha confirmat tots els meus fills.

— I també voldries que 'ls casés : ¿no es veritat? — respongué en Sämund mastegant un trocet de vern que avia collit.

— ¡Que es extrany que encara no comencin la missal — digué la Kara mirant cap a la porta de l'iglesia.

— Oh i tall!... Fa tanta calor, aquí fóral — observà en Sämund tornant a somriure.

— Synnöva : vine, que 'y entrarem.

La Synnöva 's va commoure tota, puix estava parlant amb en Thorbjörn.

— No volem esperar que toquin les campanes? — va dir l'Ingrida mirant de reüll la Synnöva. L'Ingueborga afegí:

— Llavors hi entrarem tots plegats!

La Synnöva no sabia què contestar. En Sämund va guaitar-la.

— Espera un xic... que aviat tocaran... per a tu — digué.

La Synnöva 's tornà tota vermella, i la seva mare li va donar una mirada d'acer. En Sämund somreia.

— Tot ve com Déu vol. ¿No eres tu qui 'u deia, fa una estona? — I, dient això, se 'n va anar cap a l'iglesia. Els demés el varen seguir.

A la porta 'y avia un gran guirigai de gent, quan ne foren més a prop varen veure que estava tancada. Anaven a preguntar com era que encara no s'hi podia entrar, quan vet-aquí que la varen obrir i tota la gentada 's ficà dins. Alguns tornaven a sortir, separant els que entraven. Al bell mig del cancell hi avia dos omes que parlaven. L'un era gros, d'espatlles molsudes; tenia 'l cabell clar i riçat. Era en Knud Nordhaug, que, al veure que venia la gent de Graneliden, va parar la conversa, el seu esguard devingué incert, més no 's va moure del lloc on era.

En Sämund, que era 'l primer que avia de passar pel seu costat, el guaità amb mirada d'acer; més en Knud no va baixar els ulls, encara que 's veia que no estava en el seu centre. Després vingué la Synnöva, i, al veure tant de sobte en Knud allà dret, se tornà groga com la cera. Ell va baixar els ulls i va fer un moviment com si volgués anar-sen. Encara no avia donat dues passes, quan de sobte va topar amb quatre visatges que 'l miraven: en Guttorm, l'Ingueborga, l'Ingrida i en Thorbjörn. Esvalotat com estava, se 'n va anar dret ad ells, i en un dir Jesús va trobar-se al davant mateix den Thorbjörn, qui, si agués pogut,

s'auria tirat cap a un cantó; més la gent que l'empenyia de tots costats no 'l deixava moure. Ambdós se varen trobar en el cancell de la porta. Una mica més amunt, junt a l'armèria *, s'avia aturat la Synnöva, i darrera d'ella en Sämund. Com que estaven més aïts que 'ls demés, desde fòra 's veien, i ells també ho veien tot. La Synnöva no apartava 'ls ulls den Thorbjörn; i en Sämund, la seva muller, l'Ingrida i els pares de la Synnöva, tots *el guaitaven*. En Thorbjörn va sentir llurs esguards i va restar clavat a terra. En Knud va comprendre que calia fer alguna cosa: allargà la mà un xic, sense dir un mot. En Thorbjörn allargà també la seva, més no prou per a que toqués amb la den Knud.

— Mercès per la darrera... — començà en Knud. Més de sobte va comprendre que en aqueix cas no era 'l millor Déu-vos-guard que li podia donar.

En Thorbjörn alçà 'ls ulls i guaità la Synnöva, qui s'avia tornat blanca com la neu. Donant un pas endavant i agafant amb força la mà den Knud, digué, tant alt que tot-om va sentir-lo :

— Mercès per la darrera vegada, Knud : potser ha sigut millor per a tots dos...

En Knud va fer dues o tres vegades com aquell que volgués parlar, més sense conseguir-ho. En Thorbjörn s'estava allà esperant, sense saber què dir-li. No 'l guaitava : sols esperava. Però... cal... no volia sortir cap paraula. Tot d'una 'l llibre d'oracions li cau a terra. En Knud s'ajupí desseguida, l'agafà i li donà.

— Mercès — digué en Thorbjörn, que també

* L'armèria es una mena de banc de fusta amb forats on, en els temps antics, els pagesos que anaven a ofici deixaven llurs destrals i llurs bastons.

s'avia ajupit. Llavors va guaitar-lo; més, com que en Knud tornava a mirar a terra, va pensar : — Lo millor es que me'n vagi. — I se n'anà.

Tot-om va entrar a dins. A l'arribar a la seva cadira va guaitar cap al banc de les dònnes, i les seves mirades varen topar no sols amb les de la seva mare, que li somreia dolçament, sinó també amb les de la Kara Solbakken, qui esperava que la mirés, puix així que 'u va fer, ella mogué 'l cap tres vegades; i, al veure que ell feia cara de sorpresa, ella va repetir el moviment del cap més amorosa que mai. Llavors en Sámund li digué a cau d'orella :

— Això ja m'ho esperava.

Quan l'oració primera fou resada, i cantaren un psalm, i els confirmants avien ja ocupat els llurs llocs, li va tornar a dir a cau d'orella :

— Ad en Knud li costa molt d'esser bo : deixa que la distancia entre Glanliden i Nordhaug sigui grossa.

Començà la festa de la confirmació, el sacerdot avançà, i els nins cantaren els lais de Kingo. Sentir les veus armonioses i senzilles dels noiets es una cosa que a la gent de fòra se 'ls-fica al cor, sobre tot ad aquells que encara no han seguit prou pel camí de la llur vida per oblidar el jorn que foren confirmats. I encara 'ls corprèn més quan, després dels lais, se fa un silenci pregon i el sacerdot (potser el mateix, el mateix després de vint anys, que a tots els va parlar d'esser bons), creuant les mans damunt del pit, comença la seva prèdica. Els nins ploren quan, girant-se cap als pares, els prega que resin per llurs filllets, En Thorbjörn, qui feia poc temps que avia arribat tant prop de la mort, i que pocs dies abans se creia ben bé que restaria tota la vida un ome malaltic i delicat, va plorar molt, sobre tot quan els noiets donaren el llur vot... tots amb la convicció que 'l complirien.

Ni una sola vegada guaità cap al banc de les dònnes; més, a l'acabar el servei, s'acostà a l'Ingrida i li digué alguna cosa a cau d'orella. Després va ficar-se pel mig de la gent... i alguns digueren que, en lloc d'anar pel camí-ral, avia pujat pel dret cap al bosc. En Sämund el cercava; més, al veure que l'Ingrida també avia fugit, va deixar-lo estar. Després va juntar-se amb la gent de Solbakken, que pel llur cantó aturaven a tot-om demanant si sabien on era la Synnöva; més ningú 'ls ne sabia donar raó. No varen tenir més remei que anar-sen sols a casa.

Mentrestant la Synnöva i l'Ingrida avien fet un bon troç de camí.

— Gairebé 'm sab greu d'aver-men anat — digué la primera.

— No es pas re de mal, puix el pare ja 'u sab — respongué l'altra.

— El meu no, que no 'u sab — digué la Synnöva.

— Potser sí... — respongué l'Ingrida. I ja no 'n parlaren més. — Jo crec que es aquí, on hem d'esperar — digué l'Ingrida quan foren arribades a un lloc on el camí feia una gran volta, al bell mig del bosc.

— Ha de fer molt camí per arribar aquí dalt! — digué la Synnöva.

— Però ja es aquí! — digué en Thorbjörn sortint de darrera d'una pedra molt grossa.

Tot el camí avia anat pensant el que li avia de dir, que no era poc, per cert! I avui no li seria gaire difícil, puix el pare ja 'u sabia i 'u consentia : bé prou que 'u avia vist a l'iglesia!... I després : durant tot l'estiu avia desitjat amb tanta anyorança una ora com aqueixa! Fet i fet ara avia de tenir, més cor per parlar-li que abans.

— Val més que anem pel caminet del bosc — digué. — Així arribarem més aviat a casa.

Les noies varen seguir-lo sensè dir re.

En Thorbjörn volia parlar desseguida amb la Synnöva; més després va pensar que era millor esperar que arribessin a dalt de la pujada. Després, fins que agessin passat la bassa. Més, quan la pujada i la bassa restaren ja al seu darrera, va pensar que valia més esperar que fossin dins de l'arbreda.

L'Ingrida, que veia que la cosa anava molt a poc a poc, començà a escurçar el pas, quedant-se cada vegada més enrera; fins que al cap-d'avall va perdre-s de vista. La Synnöva va fer com aquell que no 'u avia vist, i començà a collir groselles pel camí.

— Fóra bona que ara 'm quedés sense dir re : — pensà en Thorbjörn. I començà :

— Quin dia més bonic que fal

— Oh i tall! — contestà la Synnöva.

Tornaren a fer un trocet de camí, com abans, ella collint groselles amb molt delit.

— Es molt bonic, de part teva, que agis vingut — digué 'l fadrí. Més ella no tornà contesta.

— No, així no va bé — pensà en Thorbjörn. — Si seguim caminant, mai parlarem de veres. — I digué en veu alta : — Jo crec que 'l millor fóra que esperessim l'Ingrida.

— Sí, val més — digué la Synnöva. I 's quedà parada.

Allà on eren no 'y avia groselles per collir : en Thorbjörn ja 'u avia vist. Més la Synnöva avia arrencat una canya molt llarga, i estava tota atrafegada lligant les groselles al bastó.

— Avui m'he recordat, com si fos aïr, del dia que tots dos varem anar a ofici i 'ns varen confirmar — digué ell.

— Jo també — contestà ella.

— Desde alesores, quantes coses no han passat! — I, com que ella no deia re, va afegir : — I tot ha sigut ben diferent del que 'ns pensavem

La Synnöva seguia lligant, amb molta deria, les seves groselles a la canya, i per fer-ho tenia 'l cap molt baix.

Ell va posar-se al seu costat per veure-li la cara; més, com si la noia agués endevinat la seva intenció, ho va fer tant bé que 's va girar de l'altra banda.

Llavors el fadrí va començar a tenir por que no 'n sortiria.

—Synnöva: ¿no es veritat que avies de dir-me alguna cosa?

Ella alçà 'ls ulls i 's posà a riure.

— Què volies que agés de dir-te?

Ell va sentir que li tornava tot el seu esperit, i volia abraçar-la; més, tot just quan anava a fer-ho, no 's va atrevir, i li va preguntar tot moix:

— Que ha parlat amb tu, l'Ingrida?

— Sí.

— Així... has de dir-me alguna cosa.

Ella va restar callada.

— Així... has de dir-me alguna cosa — va repetir el fadrí acostant-se cap ad ella.

— I tu també... — va respondre la Synnöva, amagant-se la cara.

— Sí — va contestar en Tohrbjörn. I li auria agafat una mà si no agués estat més afanyada que mai lligant groselles.

— Es molt, que al teu costat me torni tant poruc! — va dir. Més, com que no pogué veure si ella se 'n reia, no va saber què afegir.

— Synnöva, — cridà de sobte, amb veu clara encara que un poc incerta: — què n'has fet, del paper?

Ella va girar-se. Ell va seguir-la, i, passant-li 'l braç per l'esquena, va acotar-se al damunt d'ella.

— Contesta-m!

— L'he cremat.

D'una revolada la va agafar i va girar-li la

cara cap ad ell; més, quan va veure que estava a punt de plorar, va perdre l'esperit i va deixar-la anar.

— Es molt, que li costi tant poc de plorar! — va pensar.

I, mentres pensava això, ella va dir, de sobte, en veu baixa :

— Per què vas escriure aquell paper?

— L'Ingrida ja t'haurà dit el motiu.

— Sí; però va ser una cosa molt mal feta, per part teva.

— El pare 'u va voler.

— Sí, però...

— Ell se creia que jo restaria malaltic tota la meua vida : «— Desde avui ençà jo treballaré per tu», va dir-me.

En aqueix moment aparegué l'Ingrida : així es que 's varen alçar i van seguir endavant.

— Mai me vas agradar tant com quan me creia que no fores meva... — digué ell.

— Quan un està sol es quan veu clar el que desitja.

— Sí : llavors coneixem el que 'ns té l'ànima robada — afegí en Thorbjörn, amb veu clara, caminant al costat seu.

Ella ja no collia groselles.

— Vols aquestes? — digué donant-li la canya.

— Gràcies — digué ell agafant la mà que les hi dava. — Així, doncs, val més que tot quedi com estava abans — digué 'l fadrí amb veu un xic incerta.

— Sí — va dir ella molt baixet. I girà la cara.

Seguiren el llur camí anant l'un al costat de l'altre : ella sense dir re, i ell sense gosar tocar-la : se sentia tant feble, que 'l cap li rodava. Arribaren a un cim desde on se dominava tot Solbakken. Li semblava com si aguéss viscut allà tota la vida : l'atreia com si fos a casa seva.

— Vull anar-hi amb ella — pensava, agafant cada vegada més esperit. Com més ovirava la masia, més ferma era la seva resolució. — El pare m'ajudarà — pensava : — això no pot seguir. Aig d'anar-hi : no 'y ha més! — I, pensant això, apretava 'l pas. Al seu entorn tot era llum i claredat. — Sí : ha de ser avui, avui mateix! No vull pas esperar ni una ora més! I se sentia tant ferm, que no sabia en què emprar la seva força.

— Noi, me deixes enrera! — sentí que li deia una veu dolça.

Era la Synnöva, que ja no 'l podia seguir, de tant que corria, i agué de deixar-lo avançar.

Ell va girar-se tot avergonyit, i, tornant enrera amb els braços oberts, va pensar : — Vull alçar-la enlaire! — Més quan arribà a prop d'ella no va fer re d'això.

— Com que vaig tant depressal — digué.

— Sí, que 'y vas! — contestà la noia.

Avien arribat al camí-ral, i l'Ingrida, que no s'avia vist en tota la passejada, anava ara al llur darrera.

— No podeu anar més temps sols — digué.

En Thorbjörn se commogué tot, puix la separació arribava massa aviat. A la Synnöva tampoc li agradà gaire.

— Tenia encara tantes coses per dir-tel — mormorejà en Thorbjörn.

Ella no pogué menys de somriure.

— Què 'y farem! — digué 'l fadrí agafant la seva mà. — Ho aurem de deixar per a una altra vegada.

Ella va mirar-lo amb un esguard ple de dolçor : tant, que ell agafà coratge i va pensar : — Me n'aniré amb ella. — Més la noia va retirar la mà a poc a poc, i, girant-se cap a l'Ingrida, li va dir — Adeu — i seguí tota soleta 'l seu camí. En Thorbjörn no va gosar seguir-la.

Els dos germans se n'anaren boscuria endins cap a casa.

— Heu parlat, per fi? — digué l'Ingrida.

— No, no hem tingut temps — va respondre ell, anant més depressa, com si volgués fugir de noves preguntes.

— Què tal? — digué en Sämund, alçant els ulls de la taula, quan ambdós entraren.

En Thorbjörn no tornà resposta : se'n va anar cap al banc de l'altre costat, com si volgués mudar-se el gec. L'Ingrida'l mirava somrient. En Sämund va seguir menjant, i de tant en tant dirigia, mig rialler, un esguard cap al seu fill, que semblava molt atrafegat amb el seu gec.

— Vine i menja, — digué — que la sopa's refreda.

— Gracies : no tinc gana — digué en Thorbjörn asseient-se.

— No?... — I en Sämund va seguir el seu apat. Al cap d'una estona va observar : — Anaveu molt depressa, avui, a ofici.

— Es que aviem de parlar amb algú.

— I bé!... — Els has parlat, ja?

— No 'u se pas — contestà en Thorbjörn.

— Quina 'n fóral — digué en Sämund tornant a menjar.

Quan va acabar va aixecar-se i se'n'anà a la finestra, guaitant una estona cap als camps. Després se girà de cop, dient :

— Tul anem a veure 'ls sembrats.

En Thorbjörn s'alçà desseguida.

— Sí... però abans posa-t alguna cosa.

En Thorbjörn, que anava en mànegues de camisa, agafà de la paret un gec vell que 'y avia penjat al seu damunt.

— Però ¿que no veus que jo m'he posat el gec nou? — digué en Sämund.

En Thorbjörn va fer el mateix, i ambdós sortiren: primer el pare, i al darrera seu el fill.

Baixaren cap al camí-ral.

— No aviem d'anar cap als camps de civada? — va fer en Thorbjörn.

— No : primer anirem a veure 'ls blats.

Tot justament quan arribaren al camí-ral venia un cotxe.

— Es el de cân Nordhaug — observà en Sämund.

— Són els nuvis — contestà en Thorbjörn.

El cotxe s'aturà a l'arribar a prop de Granliden.

— A dir veritat, es una noia molt bonica, la Marita Nordhaug — mormorejà en Sämund, que no podia apartar els ulls d'ella. Seia un xic recolzada dins del cotxe, i portava un mocador al cap i un altre al coll. Ella guaità ambdós sense que ses faccions, tant belles, se commoguessin. El seu marit estava molt gròc i prim : el seu visatge tenia aquella expressió dolça i entristida dels que porten a dins un pesar molt fort.

— Que mireu la collita? — va dir.

— Sí — contestà en Sämund.

— Enguany sembla que va molt bé.

— Sí... auria pogut anar pitjor.

— Heu tornat molt tard, de l'aplec — digué en Thorbjörn.

— Hi avia tants coneguts, dels quals ens aviem de despedir... — contestà 'l jove.

— Com?... Que te'n vas de viatge? — preguntà en Sämund.

— Sí, que me 'n vaig.

— Gaire lluny?

— Oh! sí : una mica.

— Aon te'n vas, doncs?

— Cap a America.

— Cap a America! — van fer pare i fill a l'una.

— Un ome que s'acaba de casar! — afegí en Sämund.

El jove va fer la mitja-rialla.

— Jo crec que per culpa del meu peu restaré aquí, deia la guineu... desde dins de la trampa.

La Marita 'l guaità primer ad ell, i després ad els altres : una rojor va pujar-li a les galtes; més no 's va moure.

— La teva muller anirà amb tu, com se suposa — preguntà en Sämund.

— No : ella no 'y ve.

— A America crec que 's fan molts diners — digué en Thorbjörn, que va creure que era millor girar la conversa.

— Així 'u diuen — va respondre 'l marit.

— Més Nordhaug es una isenda molt bona — observà en Sämund.

— Hi ha massa gent — va dir.

La seva muller va mirar-lo un altre cop.

— Els uns se fan nosa als altres — afegí.

— Així, doncs, feliç viatge — digué en Sämund donant-li la mà. — Que Déu te doni 'l que tu desitges.

En Thorbjörn guaità de fit a fit el seu antic condeixeble.

— Abans que te 'n vagis aig de parlar amb tu — li digué.

— No sabs el bé que 'm fa, tenir amb qui parlar — contestà l'altre dibuixant ninots, amb el fuet, al fons del cotxe.

— Vine a fer-nos una visita — digué la Marita.

En Thorbjörn i en Sämund se guaitaren, tots extranyats, l'un a l'altre : gairebé avien oblidat que la Marita tenia una veu tant dolça.

El cotxe 's tornà a posar en moviment. A poc a poc va allunyar-se, aixecant un nuvol de pols que 'l sol

iluminava. Després vingué un turó, i marit i muller se van perdre de vista.

Molt temps varen caminar, pare i fill, sense dir re.

— Me sembla que tardarà molt temps a tornar — digué, per fi, en Thorbjörn.

— I es el millor que pot fer — va observar en Sámund — no trobant la ditxa a la seva terra.

I van seguir endavant sense dir un mot.

— Mira que estas passant de llarg pels camps de blat — va dir en Thorbjörn.

— Ja 'ls veurem a la tornada.

I varen seguir el llur camí. En Thorbjörn no gosava preguntar-li aon anaven, puix ja avien passat la fita de Graniiden.

CAPITOL NOVÈ

EN Guttorm i la Kara acabaven tot just de dinar quan va compareixer la Synnöva, tota roja i sense alè.

— Però, filla meva, on t'has ficat? — digué la mare.

— M'he quedat enrera amb l'Ingrida. — I s'aturà per plegar un parell de mocadors. Mentrestant el pare cercava un llibre a l'armari.

— Què 'us avieu de dir, que heu estat tant temps?

— No re.

— Així auria sigut millor que t'aguessis quedat amb nosaltres, filla meva — digué la mare aixecant-se i posant-li 'l dinar a la taula.

La Synnöva va asseure-s, i la mare, que estava al seu davant, va seguir dient:

— Que potser has parlat amb algú altre?

— Sí.

— I bé! la noia bé pot parlar amb la gent — digué en Guttorm, molt baix.

— Es clar, que sí — va fer la mare un xic més suau; — més no auria de fugir dels seus pares.

Ad això no 'y va tornar resposta.

— Avui sí que ha sigut un diumenge ben bonic! — començà de nou la mare. — A un li fa bé veure els noiets a ofici.

— Sí : llavors se pensa en els propis fills — digué en Guttorm.

— Tens raó — digué la mare sospirant : — ningú sab el que 'ls pot esdevenir.

Després va fer-se un llarg silenci.

— Hem de donar moltes gracies a Déu — digué en Guttorm al cap-d'avall — que 'ns ha donat una filla.

La mare seia, amb els ulls baixos, i picava amb els dits damunt la taula.

— I es la nostra joia més gran — digué baixet : — s'ha fet una noia molt bonica — afegí més baixet encara.

Altre cop va seguir una pausa molt llarga.

— Sí : ens ha donat moltes alegries! — digué en Guttorm.

— Nostre Senyor la faci feliç! — afegí, al cap d'una estona, amb veu moguda.

La mare tornà a picar amb els dits a la taula. Una llagrima 'y caigué, i damunt d'ella seguí jugant amb la mà.

— Per què no menges? — digué 'l pare quan al cap d'una estona va aixecar els ulls.

— Gracies : no tinc més gana — contestà la Synnöva.

— Però si no has menjat res — digué llavors la mare. — Mira que has fet molt camí.

— No tinc gana — digué la Synnöva estirant la punta del mocador que duia al coll.

— Apa, menja, filla meva — digué 'l pare.

— No puc — digué la Synnöva. I començà a plorar.

— Però... per què plores, maca?

— No 'u sé pas. — I gemegava.

— Per re plora — digué la mare. El pare s'alçà i se n'anà a la finestra.

— Allà pugen dos omes — digué.

— Sí? Cap aquí dalt? — digué la mare anant-senhi també.

Una bona estona varen restar sense dir re, guaitant cap a fóra. Per fi la Kara va dir :

— Qui deuen ser?

— No 'u sé pas — va fer en Guttorm mirant sempre cap a fóra.

— No 'y caic — digué sa muller.

— Jo tampoc — respongué en Guttorm.

Els dos omes s'anaven acostant.

— Me sembla que són ells — digué la Kara al cap d'una estona.

— Me sembla que sí.

Els dos omes eren cada vegada més a prop. El més vell d'ambdós s'aturà i mirà al seu voltant. El més jove també. Després seguien endavant.

— Què deuen voler? — preguntà la Kara.

— No 'u sé pas — respongué 'l seu marit.

La mare va fugir del balcó, va anar-sen a la taula, i va treure 'l menjar i els plats, tornant-ho tot al seu lloc.

— T'auries de lligar el mocador, filla meva, que vénen forasters — digué a la Synnöva.

Encara no avia dit això, que en Sämund obrí la porta i, seguit den Thorbjörn, entrà a la cambra.

— Déu vos guardi a tots! — digué en Sämund. Restà un moment aturat a la porta, i entrà després a poc a poc i saludà 'ls pares seguit den Thorbjörn. Després ambdós se n'anaren cap a la Synnöva, que estava en un recó i tenia 'l mocador a la mà sense saber si se l'avia de posar o no.

— Seieu si 'us plau — digué la mare als que entraren.

— Mercès: no estem pas cansats: el camí no es gaire llarg — digué en Sämund. Emperò 's va assegurar. En Thorbjörn ho féu al seu costat.

— ¿Com es que avui vos hem perdut de vista, a ofici? — observà la Kara.

— Oh i tall! Jo 'us cercava — contestà en Sämund.

— Hi avia tanta gentada! — digué en Guttorm.

— Es veritat. Quina gentada! — repetí en Sämund. — Ha sigut una festa molt bonica.

— Sí: ara n'estavem parlant — respongué la Kara.

— Quan un té fills, fa una mena de cosa veure 'ls noiets que van a confirmar-sel — digué en Guttorm.

La seva muller se deixà caure al banc.

— Es veritat — digué en Sämund. — Llavors un pensa en ells. I justament per això só pujat aqueixa vesprada — digué mirant a l'entorn seu, prenent un mos de tabac fresc i posant el vell, amb molt compte, dins de la capsa de llauna.

En Guttorm, la Kara i en Thorbjörn cercaven un punt on fixar llurs mirades, cadascú a sa manera.

— He cregut que 'l millor fóra pujar amb en Thorbjörn — començà en Sämund a poc a poc. — Me sembla que, si ell agués agut de venir sol, n'hi auria agut per estona: començava a tenir por que no sabria portar aqueix assumpte per bon camí.

I guaità d'amagat cap a la Synnöva, que sentí 'l seu esguard.

— La qüestió es, doncs, que, desde fa molt temps, té posats els seus cinc sentits en la Synnöva... i no 's pot dubtar que 'l cor de la noia també es seu: així es que jo crec que 'l millor fóra que 's casessin. Jo no n'era partidari mentres vaig veure que 'l noi amb prou feines sabia guiar-se ell mateix, i molt

menys guiar els altres; més ara crec que 'n puc respondre, i, si jo no pogués, la noia podria, car té un gran poder damunt d'ell. Què 'us sembla? ¿Els hem d'aparellar? No porta cap pressa : es veritat; més no trobo cap motiu per esperar més temps. Tu, Guttorm, ets ric : la meva isenda no es tant grossa, i l'aig de repartir entre més fills; però crec que 'n sortiré. Ara vosaltres heu de dir que vos en sembla d'això. Ad ella li preguntaré la darrera, puix ja sé quin es el seu voler.

Així parlà en Sämund. En Guttorm seia al davant seu, tot ajupit, ab una mà sobre l'altra. A cada punt feia com si anés a posar-se dret, i respirava amb força; més sols ho va conseguir a la quarta o quinta vegada. Llavors, per fi, va aixecar l'esquena, se passà les mans pels genolls, i guaità la seva muller, mirant de tant en tant la Synnöva.

Aquesta no 's movia. Ningú podia veure l'expressió que avia agafat el seu visatge. La Kara seia a la taula, fent ninots amb els dits.

— Sí : no 'y ha pas cap dubte... que es una bona oferta — digué.

— A mi 'm sembla que l'hem d'acceptar amb agraiment — digué en Guttorm amb veu clara, com si s'agués tret un pes de sobre. I mirà la seva muller i en Sämund, qui s'avia creuat de braços, recolzant-se a la paret.

— No tenim més que aquesta filla — digué la Kara. — Necessitem temps per rumiar-ho.

— Això fóra 'l millor — digué en Sämund. — De totes maneres, no sé pas què es el que s'oposa a contestar desseguida, com deia l'ós al pagès quan li demanava si se 'n podia endur la vaca.

— Jo crec que podriem contestar desseguida — opinà en Guttorm. I guaità la seva muller.

— Jo sols hi tinc que dir que en Thorbjörn té 'l

cap una mica calent — digué ella sense alçar els ulls.

— En quant ad això, me sembla que ha canviat molt — digué en Guttorm. — Tu mateixa sabs el que avui has dit...

Marit i muller se miraren una estona sense dir re.

— Si 'ns poguessim fiar d'ell!

— Sí — digué en Sämund prenent altra vegada la paraula. — En lo que toca ad aqueix punt, aig de repetir el que deia fa poc : el viatge anirà bé si ella porta les brides. No 'us podeu pensar el poder que té sobre d'ell. Prou que 'u vaig veure quan estigué malalt i no sabiem com acabaria : si 's tornaria a posar bé, o si restaria malalt per a sempre!

— No pots oposar-t'hi més — digué en Guttorm. — Ja sabs el que ella vol, i per a ella es per a qui nosaltres vivim!

Llavors la Synnöva aixecà 'ls ulls per primera vegada i guaità 'l pare amb una mirada plena d'intim agraiment.

— No — digué la Kara, al cap d'una estona, picant amb més força que mai damunt la taula : — si jo m'hi he oposat tant temps, ha sigut per bon fi : jo no era potser tant dura com les meves paraules...

I, aixecant els ulls, somrigué; més se li ompliren de llagrimes. Llavors en Guttorm s'alçà.

— Déu ha volgut que esdevingués el que jo més desitjava en aquest món — digué. I se n'anà dret a la Synnöva.

— Mai he tingut por que fos altrament — digué en Sämund, aixecant-se també : — el que s'ha d'aplegar que s'aplegui. — I se n'anà cap al seu fill.

I bél què 'y dius, filla meva, ad això? — digué la mare, qui també se n'avia anat cap a la Synnöva.

Aquesta seia encara al mateix lloc. Tots estaven drets al seu voltant, menys en Thorbjörn, que encara seia al seu lloc.

OBRES DE JACINTO VERDAGUER

DE VENDA EN LA

LLIBRERIA «L'AVENÇ»

Rambla de Catalunya, 24

	<u>Ptes.</u>
Dietari d'un pelegrí a Terra Santa	3
Jesús de Nazareth	1
Flors del Calvari.	3
La Mellor Corona	3
En paper de fil	6
Corpus Christi	1'50
En paper de fil	3
Eucaristiques	5
En paper de fil	10
Rondalles	3
En paper de fil	6
Discursos	2
En paper de fil	4

EN PREMSA

Recull de prosa.

Col·lecció de Prosistes Catalans

VOLUMS PUBLICATS

	<u>Ptes.</u>
Desil·lusió , novela, per J. Massó Torrens (dos volums)	4
Quan se fa nosa , novela per J. Pous Pagès (dos volums)	4
Discursos den Jacinto Verdaguer.	2
En paper de fil.	4
El Futurisme , per Gabriel Alomar	1

EMILI RIERA

Guia Pràctic de la Filatura del Cotó

Aplec dels problemes resolts que més sovint se presenten en el curs de la fabricació de filats de cotó, taules pràctiques, vocabulari dels termes més usats, &, &.

7 pessetes